

BORSODI
KÖNYVTÁROS

II. RÁKÓCZI FERENC
MISKOLCI ÉS VÁROSI
KÖNYVTÁR
MISKOLC

Miskolc
1978/2

BORSOD
ABAUJ
ZEMPLÉN
MEGYEI
IL. RÁKÓCZI FERENC KÖNYVTÁR

XVII. évfolyam

1978. évi 2. szám

BORSODI KÖNYVTÁROS
Borsod-Abaúj-Zemplén megye könyvtárainak módszertani tanácsadója
Megjelenik félévenként

Szerkesztőség:
Miskolc, Felszabadítók útja 11. Telefon: 37-521

Felelős szerkesztő:
URSZIN SÁNDOR

Kiadja a Borsod megyei Lapkiadó Vállalat
3527 Miskolc, Bajcsy-Zsilinszky út 15. sz. Telefon: 36-131
Felelős kiadó: Veres Mihály

Készült a Borsod megyei Nyomdaipari Vállalatnál, Miskolcon
78 — 9340 — 1000
Felelős vezető: Kilián Béla

Törekvések a módszertani munka korszerűsítésére

Az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központja és a Kulturális Minisztérium 1976-ban komplex könyvtári vizsgálatot végzett megyénkben. A vizsgálatok során tanulmányozták a megyei könyvtár és a tanácsi közművelődési könyvtárak szervezetét és működését. Tapasztalataikat részletesen elemezve, írásba foglalták. Megkülönböztetett figyelmet fordítottak a megyei könyvtár hálózati-módszertani munkájára. Javaslataikba belefoglaltak egy átfogó intézkedési tervezetet a legtöbb átalakítást igénylő hálózati-módszertani munkára. A javaslat alapján kidolgoztuk a módszertani munka új szervezeti- és ügyrendjét. Ennek lényege, hogy a hálózati-módszertani munkát — a külön szervezeti egységet képező módszertani osztály szervező, adminisztráló, összegző tevékenységi körének fenntartásával — a legjobb szakemberekből álló módszertani munkaközösség végzi. A módszertani osztály és a módszertani munkaközösség összehangolja munkáját a megyei tanács vb művelődésügyi osztálya könyvtárügyi szakfelügyelőinek irányító, ellenőrző tevékenységével.

1977-ben tovább fejlesztettük a szervezeti felépítést. Az egész megye tanácsi közművelődési könyvtárhálózatának hatékonyabb és szakszerűbb szolgálata érdekében a reprográfiai és kötetzeti részlegünket szervezetileg a módszertani osztály szakmai irányítása alá rendeltük. További ügyrendi módosításra is sor került a hálózati-módszertani osztály szervezetén belül. Ennek révén már korábban szükségesnek felismert, de eddig meglehetősen elhanyagolt tevékenység bontakozott ki az elmúlt évben: a könyvtárügyet a társadalom egészéhez, különféle intézményeihez és szervezeteihez fűző szálak erősítése, a könyvtárügy céltudatos propagálása, a könyvtárakról és szolgáltatásukról a társadalom tudatában kialakuló képességszerű formálása. Ennek érdekében állandó kapcsolatot tartunk a felügyeleti szervekkel, a társintézményekkel, a párt- és tömegszervezetekkel, valamint a helyi sajtóval és rádióval, s rendszeresen informáljuk őket az új könyvtárpolitikai és módszertani elvek alakulásáról megvalósításuk konkrét helyi lehetőségeiről, feladatairól. Célszerűnek látszott, hogy e tevékenység szervezeti kereteit is megerősítsük. Így a módszertani osztály vette át a modern közművelődési könyvtári munkában egyre nagyobb jelentőségű társadalmi kapcsolatok (a szakirodalomban „Public relation”-nak nevezett tevékenység) szervezésének feladatait is. A feladatbővülést jelzi az új — „Módszertani és kapcsolatszervezési osztály” — elnevezés.

Az új elveket követő módszertani munka a tárgyalt időszakban (1976—1977) főként a kis települések hatékonyabb könyvtári szolgáltatásainak megszervezésére, a központi könyvvéltás bevezetésének előkészítésére összpontosult. Az új összetételű módszertani osztály és munkaközösség ennek érdekében átfogó problémafeltáró módszertani vizsgálatot végzett 1976 végén az encsi járásban, továbbá 1977 első felében az ózdi járásban. E két vizsgálat igen értékes tapasztalatokat gyűjtött a kis települések könyvtári ellátásának problematikájáról, amely alapul szolgált az ellátási rendszer korszerűsítését célzó javaslatok kidolgozásához is.

Természetesen e vizsgálatok és az ellátási rendszer korszerűsítésére irányuló fő tevékenységünk mellett igyekeztünk a módszertani munkát az alapvetően időszerű részfeladatok megoldására is irányítani. Ennek köszönhető, hogy a hálózati-módszertani munka eredményei a szolgáltatások igényességének, s tartalmának gazdagodásában már mutatkoznak.

Változatlanul gondunk azonban, hogy a működési feltételek lassú javulása miatt 142 községi könyvtárban (a könyvtárak 32 százalékában) még mindig zárt-

polcos a kölcsönzés, s 121 könyvtárban (27 százalék) még mindig minimális lehetőség sincs a helyben olvasásra!

A korszerűsödő könyvtárakban viszont tért hódítanak a kevésbé hagyományos használati formák. Az elmúlt évek tapasztalatai alapján megállapítható, hogy ezeket a fejlődőképes könyvtárakat a fokozódó közönségigények sokoldalúbb szolgáltatásokra készítetik. Növekszik a helyben olvasók, a reprográfiai és a könyvtárközi, az audiovizuális szolgáltatásokat igénylők száma. Mindezek — elsősorban a továbbtanulók szükségletei — ösztönzik a könyvtárakat az új igényekhez igazodó állománygyarapításra, különös figyelemmel a kézikönyvtári anyagra és a folyóiratokra. Sajnálatos, hogy ezeknek a követelményeknek jelenleg szinte kizárólag csak a járási és a városi könyvtárak tudnak megfelelni. Biztató új szakmai törekvések tapasztalhatók még néhány önálló — C-típusú — községi könyvtárban. (Pl.: Szendrő, Szikszó, Sajószentpéter, Emőd, Tolcsva, Cigánd.)

A városi és a járási könyvtárak bibliográfiai szolgáltatásai az utóbbi években igazodtak a valós igényekhez. A kiadványok száma indokoltan csökkent, de javult szakszerűségük, használhatóságuk. (Jelentősebbek a kazincbarcikai, a sátoraljaújhelyi, az edelényi, a mezőcsáti és az encsi kiadványok.) Ezek előállításához nyújt egyre több segítséget a megyei könyvtár sokszorosító üzeme és könyvkötészete. Ennek a részlegnek a korszerűsítésére, kisgépekkel való felszerelésére 1977-ben a megyei tanács művelődésügyi osztálya 376 ezer forint rendkívüli céltámogatást biztosított.

Az utóbbi években megyénkben is szaporodnak az audiovizuális könyvtári részlegek. A megyei könyvtár zenemű- és hangtára mind állományát, mind pedig szolgáltatásait és rendezvényeit tekintve egyre hatékonyabb szerepet tölt be a zenei ismeretterjesztésben. Példája nyomán, és jelentős módszertani segítő-tanácsadó munkája eredményeképpen, mind több járási és városi könyvtárban nyílik meg a lehető legjobb zenei részleg kialakítására. Állományukat és szolgáltatásukat tekintve a legfontosabbak az eddig megalakultak közül az edelényi, a mezőkövesdi, a leninvárosi, a sárospataki és a kazincbarcikai fonotékák. Előkészületek folynak Sátoraljaújhelyen, Encsen, Mezőcsáton, Emődön és Aggteleken is zenei részleg kialakítására. E részlegek kialakításához és fejlesztéséhez a megyei könyvtár szakreferensei konkrét segítséget nyújtanak, különösen a feldolgozó munkában és a zenei rendezvények szervezésében.

A tanácsi könyvtárak javarésztében az elmúlt évek során kedvezőbbé váltak a közösségi nevelés feltételei. (Alapterület növekedése, otthonosabb környezet stb.) Ezért törekedtünk a közösségek igényeihez jól igazítható kollektív munkaformák különféle új változatainak meghonosítására is. Ezt a törekvésünket elősegíti, hogy növekszik az együttműködési készség a közösségi nevelés hatékonyabbá tételére. Számos jelét látjuk annak, hogy a könyvtárak, művelődési házak, és egyéb kulturális intézmények, valamint társadalmi- és tömegszervezetek, iskolák, üzemek, szövetkezetek közös akciókat kezdeményeznek és szerveznek. Egyes járásokban (miskolci, szerencsi, sátoraljaújhelyi) — elsősorban kiemelkedő évfordulókhoz kapcsolódva — a könyvtárak olvasóiból, szocialista brigádokból álló csapatok vetélkednek, versenyeznek egymással. Hagyománnyá válik az encsi járási könyvtár által szervezett szavalóverseny is a költészet napján, továbbá a telkibányai, a tarcali, a sátoraljaújhelyi és a csanyiki olvasótáborok megrendezése.

Az utóbbi években általánossá vált a szocialista brigádok könyvtárlátogatása. Könyvtárosaink mindent megtesznek, hogy e közösségek művelődési igényeit kielégítsék. Jó kezdeményezés a sátoraljaújhelyi városi-járási könyvtárban, hogy a szocialista brigádok részére fórumot teremtenek a város vezetőivel, közéleti embereivel történő eszmecserekhöz. A munkásművelődés érdekében egyre több könyvtárunk köt szocialista együttműködési megállapodást is a termelő üzemekkel, szövetkezetekkel.

A szisztematikus olvasásra, művelődésre leginkább alkalmas közösségek a könyvtárakban működő szakkörök, klubok. Örvedetes, hogy az elmúlt években egyre több könyvtár ad helyet ilyen közösségeknek, vagy maga szervez új szakköröket, klubokat. (Ifjú olvasók klubja, Kertbarátok köre, Honismereti szakkör, Nők klubja, Zenebarátok köre, Könyvbarátok köre stb.) E közösségek működését a könyvtárak szervezik, irányítják, s töltik meg tartalommal.

Jellemzővé vált, hogy a hagyományos könyvünnepek mellett a könyvtárak az évnek minden időszakában rendeznek találkozókat. Jó példa erre, hogy az évenként megrendezésre kerülő Tokaji Írótábor vendégei a nyári időszakban is számtalan sikeres találkozót tartanak a könyvtárakban, üzemekben, termelőszövetkezetekben.

A hálózati szerepkörből eredő feladatunk az évenként visszatérő könyvünnepek szervező, előkészítő munkálataiban való részvétel, az olvasómozgalmak szakmai irányítása és a szlovák nemzetiségi könyvtárak szakmai gondozása.

Az 1976-ban lefolytatott kulturális minisztériumi komplex vizsgálat feltárta a tanácsi könyvtárhálózat 1971 és 1975 között elért eredményeit, illetve megoldatlanul maradt problémáit. Messzemenően tekintetbe vette, hogy a megye könyvtárügyében meglevő nehézségek és ellentmondások nagy része az objektív körülményekre vezethető vissza. De megállapította azt is, hogy a könyvtárügy intenzívebb irányítása és gondozása esetén lényegesen csökkentenj lehetne a gondokat. Ennek egyik előfeltételeként hangsúlyozta, hogy a szakfelügyeleti munkát és a módszertani munkát elvszerűen el kell választani egymástól, s az utóbbit egyfajta „operatív segítségnyújtássá” kell tenni.

Az új felügyeleti rendeletnek megfelelően egyértelművé tettük, hogy mi a hálózati-módszertani központ feladata. A munkamegosztáson alapuló irányítási rendszer kialakításával elértük, hogy a hálózati-módszertani központ a szakmai tennivalókra összpontosíthatja minden erejét a tanácsadó és képzési feladatok mellett, s egyre nagyobb súlyt helyezhet ellátó-szolgáltató szerepkörére. Ezzel elértük a városi és járási könyvtárak céludatosabb módszertani aktivizálását is, s folyamatossá tettük a módszertani gondozást.

Sikerült lényegesen előbbre lépünk olyan komplex távlati könyvtárfejlesztési terv elkészítésében, amely a tanácsi könyvtárakon kívül magában foglalja az iskolai könyvtárügy fejlesztését, a tanácsi és az iskolai könyvtárak integrálását, s a szakszervezeti könyvtárhálózattal való ellátási munkamegosztást.

A Kulturális Minisztérium komplex vizsgálata megállapította azt is, hogy a megye település-struktúrájából következően különösen a kis községek tanácsi és iskolai könyvtárai vannak nehéz helyzetben, s ennek ellenére sem alakult ki köztük a megfelelő együttműködés. Javasolta, hogy a kis községekben minden fejlesztést a tanácsi és az iskolai könyvtárak fokozatos összevonásának figyelembe vételével kell meghatározni.

Jelen helyzetünkben a közművelődési könyvtári szolgáltatások fejlesztésének szükségszerűen kulcskérdése a kis települések ellátásnak nagyobb egységekhez való kapcsolása, azaz ellátási rendszerek kialakítása.

Megyénkben — az országos kísérlettel párhuzamosan — mi is kísérleti úton keressük a legésszerűbb és a leggazdaságosabb megoldást. A kísérletet még ebben az évben a miskolci járásban kívánjuk elkezdni.

A jövőben a központi könyvellátás rendszerét fokozatosan az egész megyére kívánjuk kiterjeszteni a miskolci járásban bevezetésre kerülő kísérlet tapasztalatai alapján. Alapvető feladatunk ehhez a tárgyi és személyi feltételek biztosítása.

SZABÓ GYULA
URSZIN SÁNDOR

Tűnődés a könyvtárak helyéről, szerepéről a közművelődésben

Sok helyen megfogalmazták, határozatokban is rögzítették már, s így szinte közhelynek számít, hogy a könyvtárak a művelődés alapintézményei, s mint ilyenek, semmi mással nem pótolható, fontos, nélkülözhetetlen szerepet töltenek be a kultúra terjesztésének intézmény-rendszerében. Funkciójuk, feladatuk, tennivalójuk — a jelenben, s részben a jövőre vonatkozóan is — alapvetően meghatározódott, világosan kijelölést nyert. A könyvtári törvény megalkotása — a közművelődési törvényt megelőzően! — pedig országos szinten, kétségbenvonhatatlan érvényre kodifikálta eme tényt.

Úgy tűnik tehát, hogy a könyvtárak mint szocialista közművelődési intézmények, s az e területen munkálkodó hivatásos könyvtárosok messzemenően elégedettek lehetnek a társadalom elismerésével, megbecsülésével. Érezhették ezt annál is inkább, mivel — a törvény megalkotását követően nem sokkal — az elismerésnek „kézzelfogható” jele is megnyilvánult, jelesül: a könyvtárosok munkabérének rendezésében, számottevő emelésében.

Ha azonban a mindennapi közélet folyamatában, gyakorlatában nézzük és vizsgáljuk meg a helyzetet, akkor már — megfigyeléseim, tapasztalataim szerint — korántsem kapunk intézményeinkről, pályáinkról a fentiekkel egyértelműen egyező, kedvező képet. Magyarán: megítélésem szerint a hivatalos elismerés, megbecsülés — ahogy szokták mondani — nincs egészen „szinkronban” a közvélemény, esetenként: az alsóbb szintű művelődési irányítás értékítéletével, elismerésével.

Miről is van szó? Miben, hol nem fedi egymást a kétségtelenül egyértelmű kormányzati vélemény a valóságos társadalmi gyakorlattal? Mi lehet ennek az oka, magyarázata? Mit tehetünk a kívánatos és szükséges szemléletváltozás érdekében mi, könyvtárosok, s az ügyben érintett egyéb illetékesek? Más szavakkal: hogyan lehetne — legalább fokozatosan — elérni, hogy a törvényben, határozatokban megfogalmazott alapelvek a társadalmi gyakorlatban a jelenleginél valóságosabban, jobban funkcionáljanak, természetesebben, hatásosabban érvényre jussanak?

Ezekre, s az ezekhez kapcsolódó kérdésekre kísérlem meg a válaszadást e töprengésemben, tűnődéseimben.

A könyvtár sajátos eszközeinek — a könyvnek, általában: az írásos dokumentumoknak — jellegeből fakadó, s ez által alapvetően „determinált” művelődési intézmény szerepkörét e helyütt nem szükséges bővebben fejtegetni, közismert. Mindazonáltal meg kell állapítani, hogy a szóban forgó „aszinkronitás” döntő mértékben ebben az „exkluzív” sajátosságban gyökerezik, magyarázata jórészt ebben keresendő.

Igaz ez akkor is, ha napjainkra már a könyvtárak tömeges művelődési igényt kielégítő, általában a lakosságnak legalább 15—20 százalékát kitevő létszámú olvasótáborral rendelkező, s az írásos dokumentumokon túl sok más szolgáltatást is nyújtó intézményekké váltak, fejlődtek. Ismerjük be: a könyvtárak mint művelődési és szórakozási intézmények — társadalmi-kulturális fejlődésünk elmúlt évtizedekben végbement folyamatában — nem szereztek olyan széles körű népszerűséget, mint pl. a mozik, vagy a művelődési otthonok, noha a rendszeres látogatottság, a használat tekintetében ma már a könyvtárak talán nagyobb számú eredményeket mutathatnak fel emezeknél. A társadalmi szintű beidegzettség, a művelődési intézményként való elfogadottság azonban máig is az említett intézmények irányában hat erősebben, tömegesebb méretekben. A rendszeres könyvtárlátogatók, az intenzív könyvtárhasználók zöme ma is az általános- és

a középiskolai tanulók köréből kerül ki. Azok közül tehát, akiknek mostanában már gyakorlatilag elengedhetetlen a könyvtár igénybevétele tanulmányaik végzéséhez. A felnőttkorú, munkát végző, nem kimondottan szellemi foglalkozású emberek körében még mindig egy kicsit különnek számít a rendszeresen olvasó, könyvtárba járó egyén. Még ha olvasnak is, a könyvet igen sok esetben mással, általában gyermekeikkel kölcsönöztetik ki. Tényszerűen, jól mutatják ezt az olvasók foglalkozás szerinti megoszlását regisztráló statisztikai adatok. Nálunk, de másutt is, igen csekély arányú a fizikai dolgozók olvasói létszáma a rétegek létszámához képest.

Nos, — úgy vélem — nem utolsó sorban ebben az idegenkedésben, szegénylősségekben is rejlik a könyvtár-intézmény — bátran használom a kifejezést — társadalmi tekintélyének gyengesége, korlátozottsága a hivatalos, állami szintű elismerés, megbecsülés ellenére! Ez a helyzet pedig egy kicsit — valljuk be őszintén! — kihát az alsóbb szintű vezetés, művelődési irányítás szemléletére is. Még világosabban szólva: a könyvtár szerepét, kulturális intézmény rangját a vezetés akarva, nem akarva óhatatlanul a közéleti értékelés alapján ítéli és szabja meg, következképpen: a tényleges értékén, jelentőségén alul. Úgy hiszem, nem szükséges ezt példákkal bővebben alátámasztani, hiszen a pályán dolgozók nagyon jól ismerik ezt a valós helyzetet.

A legkisebb szakmai irigység nélkül kell ugyanakkor megállapítanunk, hogy a közös közművelődési célért munkálkodó partnereink — pl. a művelődési otthon, a filmszínház — nem ugyan jobb határfokú tevékenységük, hanem sokkal inkább hagyomány-presztizsuk, beidegzettségi tényezők, mozgékonyabb, látványosabb, s — a művelődési otthonok esetében: sokoldalúbb tevékenységük — révén általában nagyobb, „intézményibb” tekintélyt képviselnek a közszemléletben a könyvtáraknál. Különösen érvényes ez a helyzetkép a kisebb településekre.

Persze, hogy nekik is vannak gondjaik, látogatottsági, szervezési nehézségeik, s ők is szeretnének még sokkal jobb „határfokkal” működni, s „visszaszerezni” az egy-két évtizeddel ezelőtti, szinte oszlatlan népszerűséget, amelyet most — többek között — a televízióval versenyre kelve kellene biztosítaniuk, ill. megosztaniuk. Nyilvánvalóan igen nehezen. Mindamelllett a könyvtárakhoz képest jelentős társadalmi presztizselőnyökkel rendelkeznek a köztudatban, beleértve az irányítási szemlélet már említett befolyásoltságát is.

Félreértések elkerülése végett még egyszer mondom: nem irigyeljük partnereinknek a könyvtárénál valamivel szélesebb körű, általánosabban elterjedt, elfogadottabb közművelődési helyét, szerepét, hanem csupán a példa kedvéért tettem összehasonlítást az azonos célért, de különböző, sajátos eszközökkel végzett munka társadalmi megítélése vonatkozásában.

Az összehasonlítás után marad tehát a kérdés lényege, mit tehet, tegyen a könyvtár a jövőben — túl azon, amit eddig is tett —, hogy a „felsőbb szinten” már megadott, megszerzett intézményi tekintélyt a köztudatban is még inkább érvényre juttassa, bővítse, hatósugarát növelje?

A könyvtárnak — nyilvánvalóan — a jövőben is a sajátos, alapvető eszközeire, a könyvekre, s tágabb értelemben: az írásos, nyomtatott dokumentumokra kell alapoznia munkáját, tevékenységét, azaz: intézményi működését, műveltségterjesztő-átadó szerepét. Tegyük hozzá mindjárt: elsődlegesen. Mert talán éppen — véleményem szerint feltétlenül! — itt rejlik az emlegetett „aszinkron” helyzet kulcsa. Abban tudniillik, hogy fel kell oldanunk a lehető legnagyobb mértékig a könyvtár „exkluzív” jellegű megítélésének társadalmi méretű beidegzettségét ahhoz, hogy az intézmény az őt ténylegesen megillető helyet foglalja el a közvélemény szemléletében is a közművelődés sokirányú, sokféle eszközű apparátusában. Ez pedig nem történhet másként, mint a „könyvtári eszköztár” bővítésével,

a lehető legsokoldalúbb művelődési-szórakozási-közösségi életnek az intézményi keretben történő biztosítása útján.

A könyvtári tevékenység középpontjában tehát érthetően továbbra is a könyvek, folyóiratok, újságok és egyéb dokumentumok állnának, mindezeket azonban az eddigi átlagos szintnél sokkal inkább kiegészítenék, bővítenék a modern kommunikációs tárgyak, eszközök. Ezek együttese teremtené lehetőséget az intézményekben ténylegesen meglévő zárttság, az eszköz-egyszálúság feloldására. Meggyőződésem, hogy ezzel lényegesen csökkentenénk, majd — hosszabb távon — kiküszöbölhetnénk az intézményeink iránt jelenleg megnyilvánuló idegenkedést, „szégyenlősséget”, s az egyéb, tevékenységünk teljes elismerését gátló tényezőket.

Tudom, hogy a gondolat egyáltalán nem új, s intézményeink egy jó részében már történtek is lépések a technikai felszereltség jelentős bővítésére, a szolgáltatási kör tágítására, különösen a nagyobb, ill. jobb anyagi lehetőségekkel rendelkező intézményekben (zenei részleg létrehozására, sokszorosító üzem működtetése, gyorsmásolás stb.).

Amit hangsúlyoznék, az tulajdonképp egyrészt az említett technikai eszközellátottság, felszereltség még további jelentős gazdagítása, másrészt ezeknek az intézmények nagyságrendjétől szinte függetlenített módon való elterjesztése. Azaz: az ilyen eszközök lehetőség szerint álljanak rendelkezésre úgyszólván minden könyvtárnál. Legalábbis az adott település lakosságának átlagos kívánalomszintjén rendelkezésképp ilyenekkel az intézmény.

Bár a közkeletű kifejezéssel élve „nyitott könyvtár”-t jellemző eszközök, szolgáltatási formák már eléggé ismertek, szükségesnek tartom mégis ezek újlagos felsorolását, számbavételét ahhoz, hogy jobban lássék miről is van szó?

A rádió és a televízió megléte a könyvtárban ma már elengedhetetlen követelmény. Televízióból különösen vonzó lehet a színes készülék — tekintettel a jelenleg, s belátható ideig még ritkaságnak számító technikai újdonság mivoltára. Meggyőződésem szerint csak ez az egy eszköz is igen sokat tehet a könyvtárlátogatottság, tehát az intézmény népszerűsítésének terén.

A legelémibb szükségeslethez sorolandó a könyvtár technikai eszköztárában a magnetofon megléte is.

Minden számottevő könyvtárnak mielőbb rendelkeznie kell zenei részleggel, amely a sokoldalú zenehallgatás biztosítása mellett lehetőséget nyújt pl. hangszalagok másolására, a nyelvtanulás magnószalag felhasználásával történő megkönnyítésére, a verstanuláshoz segítségadásra, beszédszövegek felvételére stb.

Különösen a gyermekkönyvtárak (gyermekrészlegek) foglalkozási eszköztárából nem hiányozhatnak a diavetítők különböző korszerű fajtái, változatai — elegetendő filmkészlettel egyetemben.

A filmvetítő gép sem hiányozhat a korszerű, új típusú könyvtárból a szolgáltatás formáinak a képi eszközök felhasználásával történő bővítése céljából; a könyvtári propagandamunka egyéb formáinak kiegészítéséül. (Pl. a könyvek, irodalmi alkotások népszerűsítésére!)

Mindezeket az eszközöket az egyedi könyvtárlátogatói igények kielégítésén túlmenően fel lehet és fel is kell használni a könyvtári közösségi formák (klubok, összejövetelek, rendezvények) kialakítására, összetartására, működésük színessé, érdekessé, sokoldalúvá tételére. Mint már céloztam rá a zárttság feloldására, a tömegbázis megteremtésének ez alapvető fontosságú útja-módja a könyvtár és a lakosság kapcsolatában.

Az audiovizuális, egyáltalán a korszerű, gépi kommunikációs eszközök beszerzése, megléte a könyvtárban a lehetőséget nyújtja az intézmény népszerűsítéséhez. Jó hatásokkal való érvényesülésükhöz az ehhez igazodó, fokozott propagandamunka révén lehet eljutni. Ez pedig nyilvánvalóan a könyvtárosok személyes hozzáállásán, akaratán, aktivitásán is múlik. Meggyőződésem ugyanakkor, hogy

erre a jelenlegi intézményi apparátusok dolgozói teljes mértékben hajlanak, s a jelentkező új feladatok végrehajtására alkalmasak.

A széles könyvtárhasználói tömegbázis megteremtéséhez fontosnak vélem még több olyan szolgáltatási forma és reklám-módszer, valamint igényfelkeltő-kielégítő eljárás alkalmazását is — az eddiginél nagyobb mértékben — mint pl. másoló-sokszorosító berendezések működtetése, könyvkötészet létesítése — legalább a mostani nagyközségi és városi könyvtárak szintjétől kezdődően.

Lényeges propagandamódszernek tartom, ha a könyvtár önállóan tud készíteni meghívókat, szórólapokat, plakátokat, ajánló bibliográfiákat az időszerű kérdésekről, s ezekkel rendszeresen „reklámozza” a lakosság körében az intézményt, annak működését, szolgáltatásait. A kisebb könyvtárak természetesen a hálózat központi egységei révén tudnának ilyen szolgáltatást nyújtani, illetve propagandamódszert alkalmazni.

A módszerek, formák elősegítésében, elterjesztésében, összefogó irányításában nagyon lényeges szerepet gondolok a megyei könyvtár módszertani-kapcsolatszervezési osztályának, amely persze eddig is érvényesült bizonyos mértékig. A jövőben — az új formák, módszerek kényszerítő erejű terjedése folytán is — még inkább, és még több ilyen feladat hárul központi intézményünkre.

Szerény elgondolásaim szerint nagyjából ezek volnának azok, amelyeknek fokozatos megvalósítása révén könyvtári mozgalmunk túllépne eddigi szerepkörén, korlátain, s egyre inkább fednék egymást: a felsőbb szintű elismerés a tényleges társadalmi közvélemény ítéletével, megbecsülésével.

Hozzátennem még az elmondottakhoz azt, ami persze amúgy is nyilvánvaló, hogy tudniillik mindeme célok eléréséhez, gyakorlati végrehajtásához nem elegendő a könyvtárak és a könyvtárosok törekvése, akarata. A megvalósítandók jellegéből következik azok anyagi konzekvenciája. Azaz a felszereltség javításához, s ezzel összefüggésben a szolgáltatási tevékenység bővüléséhez a mostaninál jobb anyagi és személyi feltételek kellenek. Magyarán: a többirányú működéshez nagyobb hely kell, a technikai eszközök beszerzéséhez pénz kell, a többféle feladat ellátására több szakember szükséges. Főleg a szervező- és propagandamunka ágazatában dolgozók létszámát volna kívánatos növelni ahhoz, hogy átütő eredményt érhessünk el. Ebben vagyunk ugyanis — véleményem szerint — leginkább lemaradva, hátrányos helyzetben.

Nem könnyű, s nem rövid idő alatt megvalósítható fordulatról van tehát szó. Mindazonáltal nem is elérhetetlen, nem is irreális célról, amolyan ábrándképről. Következtetek erre abból, hogy máris megindult megyénkben egy ezirányú folyamat, helyel-közzel már szép eredmények is vannak e téren. Tudomásom szerint pl. az edelényi könyvtár már eddig is sok mindent megvalósított a cikkemben vázoltakból. A mezőcsáti intézményünknel is effelé tettünk lépéseket. Optimizmusomat táplálja továbbá az irányító, felettes szervek részéről tapasztalt megértő szándék, sőt konkrét segítség is.

Tűnődésemben tehát „félíg nyitott ajtókon” zörgetek. A hasonlatnál maradva, azért, hogy az ajtó — ha lassan is — nyíljon ki egészen. Tapasztalataim arról győznek meg, hogy még szükséges ez a sürgető kopogtatás, s talán nem is hiábavaló fáradozás.

KISS LÁSZLÓ

Az iskolai könyvtári szakfelügyelet munkájáról

Az iskolai könyvtárak feladata a tanulóifjúság és a nevelők könyvtári szükségleteinek kielégítése a tanulmányi és az oktatási színvonal emelése érdekében. Egyik legfontosabb feladatuk a gyermekek olvasóvá nevelése.

Az iskolai könyvtár az oktatási intézmény szerves része, az iskolai nevelő-oktató munkától elválaszthatatlan. Az iskolai könyvtári szakfelügyelet is az általános pedagógiai felügyelet része, éppen ezért felügyelői munkánkat az alábbi feladatok alapján végeztük:

- az igazgatók irányító tevékenységének segítése,
- a fenntartó szervek tájékoztatása,
- a nevelő-oktató munka könyvtári támogatásának elemzése, javítása,
- a szakmai képzés és továbbképzés éves rendszerének megtervezése és irányítása,
- a könyvtári munkaközösségek irányítása és támogatása,
- a közművelődési könyvtárakkal való együttműködés szervezése, a jó tapasztalatok terjesztése.

A felsorolt feladatok szorosan összefüggenek, s végrehajtásuk eredménye legszembetűnőbben a korszerű iskolai könyvtárak gyarapodásában mutatkozik. Az 1976/77-es tanév végén 111 korszerű iskolai könyvtárral számoltunk (71 alsófokú, 40 középfokú oktatási intézményben).

A korszerűsítés munkálatait ebben a tanévben is folytattuk az iskolákban (megfelelő helyiség biztosítása, állományalakítás, szakrendi raktározás, az állományfeltáró munka elvégzése, szabadpolcrendszer kialakítása, a helyben olvasáshoz és a tanórák tartásához szükséges berendezés biztosítása, oktatástechnikai eszközök elhelyezése a könyvtárban), így az 1977/78-as tanév végén 144 korszerű iskolai könyvtárról adhatunk jelentést, ebből 94 az alsófokú, 50 a középfokú oktatási intézményekben működik. Ezeken kívül 37 általános iskolában sikerült elérni azt, hogy feldolgozták a könyvvállományt, kialakították a szakrendet, s üvegezett könyvszekrényekben helyezték el a könyvvállományt.

Az a tapasztalatunk, hogy az iskolavezetéssel és a helyi tanácsokkal való többszöri alapos, tervszerű és meggyőző beszélgetést segíti a megyei tanács művelődésügyi osztálya által kiküldött útmutató, amely az iskolai könyvtárak feladatait szabja meg. Helyet kapott benne az annyit vitatott személyi feltételek biztosítása is. Segít az útmutató a szemléletformálásban, az egységes követelmények és elvárások alakításában, az iskolavezetés jelentőségének és felelősségének hangsúlyozásában.

A könyvvállomány összetételét javította az a könyvcsoomag, amelyet a megyei tanács művelődésügyi osztálya a kisiskolások számára küldött.

Az iskolai könyvtárak *tartalmi* és könyvtári *szakmunkáját* segítik a *továbbképzési napok*, amelyek szervezeten, munkaközösségi keretben folynak járási és városi szinten. A szakfelügyelők és a munkaközösségek vezetői tartják az előadásokat és a gyakorlati foglalkozásokat. Ma már minden továbbképzést bemutató tanítással teszünk még hasznosabbá, könyvtárban, szaktanteremben tartva. Arra is törekszünk, hogy ezeken az órákon részt vegyenek a vonatkozó szakos tanárok. Célunk az, hogy átadjuk a könyvtár, a könyvek használatának módszereit, s természetesen a könyvtárosok szakmai és pedagógiai kulturáltságát kívánjuk fejleszteni. Követik is a példát! Egyre több korszerű iskolai könyvtárban (az egy tanulócsoporthoz befogadó könyvtárhelyiségben) és szaktanteremben tartanak (szaktanteremben elhelyezett könyvtár!) könyv- és könyvtárhasználatra

épülő tanítási órát. Azt tapasztaltuk, hogy a tanulók nagyon szeretik a könyvtárban tartott órákat, vonzza őket a szép könyvtári környezet.

Bátran elmondhatjuk, hogy megyénkben az iskolai könyvtárak jól beépültek, szerves részévé váltak a nevelő-oktató munkának, a könyv- és könyvtárhasználat jelentős szerepet kapott a tanítási órán, de a tanítási órán kívül is (a szabad idő hasznos eltöltése!), s a nevelők, élén az iskolai könyvtárossal könyvtárhasználatra nevelik, tanítják tanulóikat.

Az idén is megrendeztük az iskolai könyvtárosok hatnapos alapfokú tanfolyamát Miskolcon, Hatvanhat fő vett részt a tanfolyamon, s tett eredményes vizsgát az OPKM feladatlapjai és szóbeli vizsgakérdései alapján. A hallgatók a beszélgetések során elmondották, hogy nagyon sokat tanultak elméletben és gyakorlatban egyaránt. A kezdők is bátran nekifogtak a komoly feldolgozó munkának. A 66 hallgató közül 9 középfokú oktatási intézményből, 57 alsófokú oktatási intézményből vett részt a tanfolyamon, Hatvan nő- és hat férfig hallgató volt.

A tanfolyamot 60 főre terveztük, de nem küldtük vissza a terven felül érkezteteket sem, mivel olyan nagy volt a tanulni vágyásuk, hogy jól végezzék az új tanévben a könyvtári munkát, így ők is elvégezhették a tanfolyamot, de már előjegyeztetési kérelmek érkeztek a jövő nyári tanfolyamra is.

Az 1977/78-as tanévben a három iskolai könyvtári szakfelügyelő a megyei tanács vb művelődésügyi osztályának tervezése és elosztása alapján 41 összegező látogatást végzett (ebből 32 általános iskolai, 9 középiskolai), s 6 utóvizsgálatot (ebből 3 általános iskolai, 3 középiskolai). Saját tervezésünk alapján 99 iskolában végeztünk szakfelügyelői látogatást (ebből 74 általános iskolai, 25 középiskolai).

A sok vissza-visszatérő szakfelügyelői látogatás és az útmutató hatékonysága során nagyot emelkedett az órakedvezményes könyvtárosok száma. Az igazgatók igyekeznek az órakedvezményt is emelni. Már csak szórványosan fordul elő a minimális heti 2 óra kedvezmény, egyre több a legkedveltebb 4 óra, de 6, 8, 10 órás kedvezmények sem ritkák ma már. Három ált. iskolában van függetlenített könyvtáros. Legjobb a helyzet a szakmunkásképző intézetekben, 50 százalékában függetlenített könyvtáros dolgozik, míg a gimnáziumokban és a szakközépiskolákban csak 30 százalék ez az arány.

A könyvbeszerzésre tervezett és fordított összeg is egyre magasabb: alsó foknál egyre több az 5—10 ezer forint egy évre, középfoknál pedig a 10—30 ezer forintnyi összeg. Igyekeznek kialakítani a könyvvállománynál a helyes arányt: 60 százalék szakirodalom, 40 százalék szépirodalom. Nő azon iskolák száma is, amelyek szerződést kötnek az ÁKV könyvtárellátó osztályával, mert látják tartalmi és szakmai hasznát (Új könyvek ismertetői, nyomtatott katalóguscédulák).

Szorgalmazzuk a Könyv és Nevelés c. folyóirat megrendelését is, hiszen ez az iskolai könyvtárosok szaklapja.

Látogatásainkat, módszertani útmutatásainkat, pedagógiai elemző munkánkat az iskolák igazgatói és könyvtárosai örömmel fogadják, azokat hasznosítják, a helyi tanácsok segítőkészségről tesznek tanúságot. Mi is örömmel és szeretettel végezzük szakfelügyelői munkánkat, annak minden ágát.

GODÓ FERENCNÉ

Az ünnepi könyvhét 1978. évi megyei rendezvényei

Az idei ünnepi könyvhét megszervezésére 1978. május 26—június 3. között került sor, de megyénkben június 15-ig tartott. Sőt, május 26-a előtt is voltak már rendezvények elszórta a megyében, ezek közül a legjelentősebb eseménysorozattal az encsi járás járt elől, a „Hernád menti napok” az idén az ünnepi könyvhét funkcióját töltötte be. Programját: járási szavalóverseny, gyermekkönyvnapok, Jancsó Adrienne: Földédesanyám c. műsora, Baranyi Ferenc költő, Merényi Judit előadóművész, Farkas László, az Új Írás munkatársa együttes irodalmi műsora, Napjaink-est: Kalász László, Serfőző Simon és Papp Lajos részvételével, Kulcsár Imre és Zoltán Sára színművészek közreműködésével, Ladányi Mihály szerzői estje, Csuha Lajos és Somhegyi György közreműködésével stb. . . . színesítették.

A költészet napja és az ünnepi könyvhét a kereskedelem számára nagyszabású könyvforgalmazási kampány, de a könyvtárak és minden olvasni szerető ember számára a legizibb könyvünnep: „a KÖNYV ünnepe”. Ebben az időszakban legfőbb célunk, hogy a könyv, az író és az olvasó kapcsolata erősödjék. Ezt a célt szolgálták megyeszerte a könyvheti rendezvények, szám szerint 99. Ebből 53 író—olvasó találkozó volt, 1 könyvtáratató ünnepség Irotán, 1 emlékest Fábry Zoltán író tiszteletére Szendrőben, 6 gyermekrendezvény (szám szerint több volt, de ennyiről van konkrét tudomásunk), 38 egyéb rendezvény, azaz irodalmi műsorok, rendhagyó irodalomórák, könyvismertetések, a Pajtás szerkesztőségével, a Magyar Ifjúság irodalmi mellékletének munkatársaival való találkozások.

A közművelődési törvény hatályba lépésétől eltelt időszakban a könyvtárak társadalmi kapcsolatai erősödtek, s ezek a kapcsolatok egyelőre a propaganda-munka tágabb területén, így a rendezvények szervezésénél, könyvünnepek megünneplésénél gyümölcsöznek. A közművelődési intézmények: a könyvtárak, a művelődési házak nem egyszer kezdeményezők az oktató-nevelő munka támogatásában, pl. a rendhagyó irodalomórák megszervezésében is. Egyre több rendhagyó irodalomórát szerveznek könyvtáraink, s éppen az ünnepi könyvhétén. Leninvárosban és Mezőcsátán *Fekete Gyula* József Attila-díjas író találkozott szakmunkástanulókkal és gimnazistákkal, Abaújszántón *László Bencsik Sándor* szakmunkástanulókkal, *Bárány Tamás* és *Kiss Dénes* József Attila-díjas írók miskolci és ózdi általános iskolák tanulóival.

Annak ellenére, hogy a könyvhét szervező munkálatai rendkívül körültekintően folytak, s a rendezvények zökkenőmentesek voltak, s hogy színes és gazdag programok kínálták magukat a könyvvel, az irodalommal való közvetlen találkozásra, egészében véve az idei könyvhetet (néhány kivételtől eltekintve, ilyenek: Mezőcsát, Sárospatak, Leninváros, Sátoraljaújhely) nem tartjuk olyan sikeresnek, mint a tavalyit. Okait a következőkben látjuk:

Az Írószövetség csak azokat az írókat delegálja, akik a megye meghívását elfogadják, mintegy közvetítő-koordináló szerepet tölt be az író és a meghívó megye között. Vannak olyan írók, pl. Jókai Anna, Fekete Gyula, Csák Gyula, Moldova György, Fehér Klára, Galgóczi Erzsébet . . . , akiket minden évben 8—10, esetleg több megye is hív az ünnepi könyvhétre. Elsősorban oda mennek tehát, ahol már jó kapcsolatokkal rendelkeznek. Minden megyének vannak visszajáró írói, pl. Győr-Sopronnak Galgóczi Erzsébet, nekünk is vannak: Fekete Gyula, Tímár Máté, Kiss Dénes, Csák Gyula, Fábrián Zoltán, Jókai Anna stb. . . .

A városi és járási könyvtárak elsősorban azokat az írókat kérik fel szereplésre, akiket olvasóközönségük igényel. Mivel az író—olvasó találkozók zömmel az ünnepi könyvhéten vannak homloktérben, így szembeütőbb a választék szűk köre. Évek óta eredménytelenül hívjuk Raffai Saroltát, Galgóczi Erzsébetet, Moldova Györgyöt, Szabó Magdát, Örkény Istvánt..., válaszuk vagy nemleges, vagy egyáltalán nem válaszolnak. Az idei könyvhétre szóló meghívásunkat nem fogadták el: Lázár István, Janikovszky Éva, Moldova György, Karinthy Ferenc, Galgóczi Erzsébet, Boldizsár Iván, Somogyi Tóth Sándor, Örkény István, Szabó Magda, Végh Antal, Bertha Bulcsu, Fehér Klára, Nemes László, Jókai Anna és Horváth Teri.

Az ünnepi könyvhét országos szervező bizottsága előkészítő ülésén minden évben elhangzik a megyék képviselői részéről, hogy a rendezvénysorozat május végi, június eleji időszaka alkalmatlan. Talán soha nem éreztük ennek a megállapításnak igazát annyira, mint az idén: hosszú esőzések után talán az első napsütéses hét volt a könyvhét, az emberek nem „beültek” a rendezvényekre, hanem kimentek élvezni a napot, s művelni a kerteket; az érettségik, osztályvizsgák, tanévzáró ünnepélyek, gyermeknap, pedagógusnap a lakosságot is mozgató alkalmak; s a labdarúgó világbajnokság mérkőzései nem a könyvtárakba, művelődési házakba, hanem a tv elé invitálták az embereket. Ezekkel a reális okokkal magyarázható, hogy az idén sokkal kevesebben vettek részt a könyv ünnepein, mint máskor. Vagy talán kinőttük az ünnepeket?

Rendkívül sok a hagyományos, évenként kötelező jelleggel megrendezett könyvakció: mezőgazdasági könyvhónap, költészet napja, ünnepi könyvhét, őszi megyei könyvhetek, műszaki könyvnapok, politikai könyvnapok, a szovjet könyv ünnepe, zenei világnap, képzőművészeti világnap, könyvmozgalmak, könyvvásárok. Az egyik befejeződik, kezdhetik a könyvtárak előkészíteni, megszervezni a következőt. Holott a helyes talán az lenne, ha egész évben szétszórtan, nem kampányszerűen, az olvasók igényei alapján, de időt hagyva a felkészülésre, hívnánk meg az írókat, akik maguk is az olvasókkal együtt többet profitálhatnának ezekből az alkalmakból, mint így.

Az ünnepi könyvhét városi-megyei megnyitójára május 26-án került sor a Diósgyőri Vasas Művelődési Központ előtti téren Miskolcon. A rendező szervek, a megyei és a városi tanács vb művelődésügyi osztályai, a Szakszervezetek Borsod megyei Tanácsa és a Hazafias Népfront Borsod megyei Bizottsága nevében Kiss Béla, az SZMT titkára mondott ünnepi beszédet. Beszélt a könyv növekvő szerepéről, az olvasói igények növekedéséről, arról, hogy a könyv életünk tükré, tápláléka, szólt a könyvhetek történetéről és feladatairól, arról is, hogy az első könyvnapot 1927-ben Miskolcon tartották. Méltatta a helyi és borsodi írók, költők munkásságát. A megnyitó után Papp Lajos, Kalász László, Gulyás Mihály és Serfőző Simon, a Napjaink törzsgárdája dedikálták műveiket. Az érdeklődők ugyanakkor megtekintették Feledy Gyulának, Miskolc Kossuth-díjas grafikusművésznének helyi tárlatát, s részt vehettek a „Művészeti élet a nagyvárosban” c. ankéton, melyet Tamás István vezetett.

Az Írószövetség által közvetített írókkal: Bárány Tamással, Csák Gyulával, Kiss Dénessel, László Bencsik Sándorral, Takács Tiborral és Fekete Gyulával 30 találkozót tartottak Miskolcon és a megyében.

A fentiekén kívül említésre méltóak a városi és járási könyvtárak külön szervezésében létrejött találkozók: Baráth Lajossal Izsófalván, Galambos Lajossal Leninvárosban, Mózi Ferencsel Tokajban, Gergely Mihállyal Pecesesen, Lázár Ervinnel Diósgyőrben, Keresztury Dezsővel Miskolcon, Ladányi Mihállyal Lyukó-bányán és Edelényben, valamint Bajor Nagy Ernő találkozó a könyvhétre megjelent „Életünk történelem” c. dokumentumkönyvének színhelyein: Mezőköves-

den, Trizsben és Tiszaladányban. Bajor Nagy Ernő találkozóit a Hazafias Népfront Borsod megyei Bizottsága patronálta.

Nemzetiségi politikánk jegyében fogant: *Gál Sándorral*, a Csehszlovákiában élő magyar költővel való találkozás Boldván; a Fábry Zoltán-emlékest Szendrőben, ahol az íróra *Béres József*, a kassai rádió munkatársa emlékezett; a június végén megtartott, de a könyvhétre tervezett *Emil Boleslav Lukács*-rendezvények Miskolcon, a megyei könyvtárban és Bükkszentkereszten.

A Napjaink íróival való találkozások a borsodi irodalmi élet pezsgését jelentették. Napjaink-estet rendeztek Ózdon; az irotai könyvtárávató ünnepségen *Kalász László* és *Gulyás Mihály* vett részt; a baktakéki, illetve szikszói filmankét *Gulyás Mihály*: *Életképtelenek?* c. kisfilmjéről ismét szellemi vitát eredményezett. Az ankétot *Papp Lajos* vezette; *Serfőző Simon* szerzői estje a miskolci József Attila Klubkönyvtárban volt; *Gulyás Mihály* találkozója pedig Tarcalon.

Külön említést érdemel a mezőkövesdi városi-járásai könyvtár folyóirat-propagandája, amellyel a Napjainkat, a Látóhatárt és a Kortársat népszerűsítette.

Az ünnepi könyvhét kiemelkedően legjobb rendezvénye a sárospataki megnyitó ünnepség volt, amelyet a helység várossá nyilvánításának 10. évfordulója tiszteletére rendeztek meg. A megnyitó műsorában irodalmi és zenei összeállítás szerepelt Sárospatakról: „Szabadság és szerelem” címmel, *Képes Géza József* Attila-díjas költő, *Béres Ferenc* Liszt-díjas énekművész és *Sellei Zoltán* előadóművész közreműködésével. A sárospataki megnyitón — a többi rendezvénnyel ellentétben — 300-an jelentek meg. Lelkes közönség részvételével nyitották meg a könyvhétet.

A legkevésbé sikerült rendezvénynek az abaújszántói *László Bencsik Sándor*-találkozót tartjuk, ahol a szakmunkástanulók érdektelensége, közönye és az író türelmetlensége folytán a találkozó majdnem kudarcba fulladt. (Megjegyzem, hogy *László Bencsik Sándor* többi találkozója, főként szocialista brigádokkal, jól sikerültek és tartalmasak voltak.)

Az írók a találkozók alkalmából dedikálták műveiket, hiszen minden találkozót szinte hagyományoszerűen könyvvásárral kötnek egybe a rendezők, így a meghívott írók műveit helyben megvásárolhatták az érdeklődők. Könyvtombolák, kiállítások, háztól házig könyvadások kísérték az élő irodalommal való találkozás alkalmait. Külön dedikálási alkalmakon vehettek részt: *Serfőző Simon*, *Bárány Tamás* és a megyei megnyitó alkalmával a *Napjaink íróinak hívei*.

A könyvtárak szomorúan regisztrálták, ha a meghívott írók nem vállalták a könyvheti szereplést. Sokszor a várt válasz az utolsó időben érkezik meg, amikor egy másik találkozó megszervezése már rendkívül kétséges. Több érdeklődést várnak a felettes megyei hatóságoktól és intézményektől, társadalmi szervektől. Kifogásolták, hogy a Könyvellátó nem küldte meg időben a könyvheti könyveket, s nem kaptak időben elég propagandaanyagot.

Összegezéssül: ha a rendezvények számából, tartalmából, látogatottságából következtetünk a könyvhét sikerére, akkor azt kell látnunk, hogy a rendezvények magas száma ellenére, az egyenként tartalmas összejövetelek sem vonzottak kellő számú közönséget a könyvhéten. A rendezők viszont úgy érzhetik, hogy mindent megtettek a sikerért. A könyvhét előtti és alatti állandó sajtóvisszhang, a minőségi rendezvényekért való fáradhatatlan szervezőmunka, a kapcsolatok kiaknázására fordított idő nem mindenütt váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Úgy gondoljuk, hogy az elkeseredésre mégsincs semmi ok. Ha úgy vesszük, akkor a közművelődési törvény szellemében „művelődni vágyó kisközösségekben” folytak a termékeny beszélgetések. Lehet, hogy mi, a rendezők vagyunk maximalisták, szeretnénk a könyvheti alkalmakat mindenki számára termékeny, szellemi élményszerző ünnepé tenni. A könyvhéten a könyvvásárlásra fordított

milliók az 1977. évihez képest 8—10 százalékkal nőttek. A megye 16 könyvesboltjában egyenként 200—300 ezer Ft-tal több könyvet forgalmaztak az idei könyvhéten, mint a tavalyin. Ez is azt bizonyítja, hogy az egyén és a könyv viszonya egyre erősebbé válik, a könyv szerepe — amiért a könyvhét is van — nő életünkben, társunkká válik, barátunkká, nélkülözhetetlen szellemi táplálékká. Ha ez így igaz, akkor az idei könyvhét is elérte célját, betöltötte feladatát, hiszen értelmét attól nyerte, hogy a könyv, amit kínált, gazdára talált.

HUBAY ÁGNES

Zenehallgatók az edelényi nagyközségi-járási könyvtárban

Fotó: Slezsák Imre

Hogyan szerveztük meg a zenei szolgáltatást Leninvárosban?

Az 1977. év megyénk közművelődési könyvtári hálózatában több zenei részleg születésének időszaka volt. Egymás után jöttek létre Kazincbarcikán, Mezőkövesden, Sárospatakon és Leninvárosban megyei vagy helyi forrásból a zenei részlegek.

Az új szolgáltatás beindítása a nehézségek ellenére is fontos állomás könyvtáraink életében. Hiszen a zenetár tevékenysége új lehetőségekkel, formákkal gazdagíthatja könyvtári szolgáltatásunkat. A könyvtárhasználók számára pedig egyre nyitottabbá teheti intézményünket.

A leninvárosi zenei részleg kialakításának anyagi fedezetét a megyei tanács által kapott céltámogatás jelentette. Elhelyezésére az iroda és feldolgozó áthelyezésével sikerült egy teljesen különálló, 15 négyzetméter területű helyiséget szabaddá tenni. A berendezés kialakítására és a készülékek vásárlására a megyei könyvtár zenemű- és hangtára vezetőjének és technikusának tanácsait és segítségét kértük.

A készülékek kiválasztásánál és vásárlásánál meghatározó tényező volt egyrészt a rendelkezésünkre álló pénzösszeg, másrészt a megkaphatóság, az alkatrészutánpótlás. A vásárlás igen nagy gondot jelentett számunkra. Több hónapos utánjárás után tudtuk csak a készülékeket beszerezni. A stúdióasztalhoz és lehallgatófülkékhez az alábbi készülékeket vásároltuk:

- 3 db NZK 145-ös kombinált lemezjátszó,
- 1 db ZK 246-os sztereo orsós magnó (Bizományi),
- 1 db Unitra amatőr sztereórádió,
- 7 db Lenco fejhallgató,
- 1 db Unitra ZRK M 531S kazettás magnó.

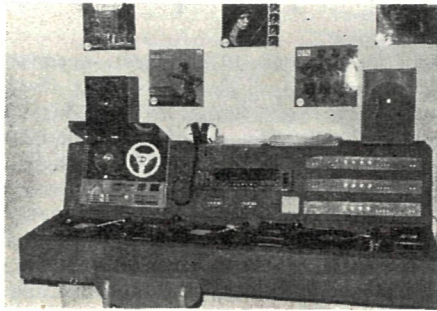
A készülékek üzemeltetéséhez szükséges különböző kellékeket vásároltunk még (Lenco-kar, Philips lemeztörlő, orsók, szalagok stb.). A bevásárlás mintegy 50 ezer forint értékben történt.

A zenei részlegünk műszaki tervrajzát és műszaki leírását a megyei könyvtár technikus készítette el. A kivitelezésre a kidolgozott terv alapján kötöttünk átalánydíjas szerződést 60 ezer forint értékben a miskolci GELKA-szerviz Győri kapui részlegével. A stúdióasztal és lehallgatófülkék szerelését, illetve kialakítását 1977. december 15-re vállalták. Sajnos, az átadási határidő több hátráltató tényező miatt fél évet késett. A műszaki átadás 1978. június 29-én történt meg. A vállalási határidő esúszásán kívül a GELKA-val szemben szakmai kifogásunk nem volt. A műszerészek lelkiismeretes, jó munkát végeztek, ezt bizonyítja, hogy a pár hónapos üzemeltetés alatt műszaki problémák nem jelentkeztek.

A zenei szolgáltatás biztosítására, a stúdióasztal szakszerű kezelésére másodállású technikust alkalmaztunk heti 10 órában.

A berendezés egy stúdióasztalból és 6 lehallgatóhelyből áll. A készülék négyféle programot tud egyszerre szolgáltatni. Ezenkívül az újságolvasóba és a kézikönyvtárba egyidejűleg egy-egy programot lehet kiadni. A stúdióasztalba három

lemezjátszós, kazettás magnót, egy orsós magnót és egy rádiót építettek be. Fénykép segítségével szeretném bemutatni a stúdióasztal részzeit.

Az asztal alsó vízszintes lapján található a lemezjátszók a kazettás magnókkal. A felső függőleges lap jobb oldalán a lemezjátszók és kazettás magnók kapcsológombjai és szabályozói vannak. Közepén található a rádió, alatta jobb oldalon szögletes kapcsoló van, amely a stúdióasztal áram alá helyezésére, illetve áramtalanítására szolgál. A főkapcsoló mellett levő nyomógombok segítségével történik a külső termekbe való program kiadása.

A második nyomógombsor ellenőrző szerepet tölt be. A technikus gombok benyomásával fejhallgatón keresztül ellenőrizheti a programok minőségét és idejét. A fölötte lévő lámpasor jelzi, hogy melyik program működik.

Baloldalon található az orsós magnó, mely egyben a 4. program. A magnetofon 9,5 és 19-es sebességgel jóminőségű, sztereo átmásolást is biztosít.

A hangtár állományának kialakításában, hasonlóan a többi könyvtárhoz, felhasználtuk a „Hanglemezek a közművelődési könyvtárakban” című ajánló jegyzéket. Az állomány további fejlesztésében az Állami Zeneiskola tanárainak segítségét is kértük.

Hanglemezállományunk jelenleg 300 lemezből áll. Az évi költségvetésben tervezett 20 000 forint a zenei részleg anyagának egypéldányos, minimális bővítését teszi lehetővé, mivel kartonvásárlást és a kazetták, szalagok beszerzését is ebből az összegből kell fedeznünk. Ezért állományunk gyorsabb gyarapítására az Állami Zeneiskolától azt a segítséget kaptuk, hogy a tulajdonukban levő értékes, eredeti felvételeket, külföldi lemezeket magnószalagra átmásolhatjuk.

Hangtárunk állományának összetétele 90%-ában hanglemez, 10%-ban magnószalag. Műfajilag a klasszikus és XX. századi zenét, jazzt, nyelvleckét, irodalmi és meselemezeket tartalmaz.

A zenei részleg ünnepélyes avatása augusztus 17-én volt. A látogatók részére heti három alkalommal 15 órától 18 óráig tart nyitva. A lemezhallgatáson kívül kezdettől fogva átmásolási lehetőséget biztosítunk.

Az egy hónapja beindult részlegünk látogatottsága biztató, az egyéni hallgatás mellett iskolai csoportok is igénybe veszik.

Tudjuk, hogy amit eddig tettünk csak a kezdet. A hangtár további fejlesztésével szeretnénk elérni azt, hogy e részlegünk a zenei és nyelvi önképzést, továbbképzést mind hasznosabban szolgálja.

További terveink közt szerepel az Állami Zeneiskolával közösen a „Lemezbarátok körének” a létrehozása, melynek célja a komolyzenei ismeretterjesztő tevékenységünk mind szélesebb körre való kiterjesztése.

MIHÁLKÓ ZOLTÁNNÉ

Olvasótáborok

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 1978 nyarán a tanácsi könyvtárak szervezésében hat olvasótábor működött.

— Az Encsi József Attila Nagyközségi-Járási Könyvtár az idén negyedszer táboroztatott gyermekeket a telkibányai úttörőtáborban. Az 1977-ben felavatott „olvasótábori könyvtár” állománya a táborozási időnyen túl, egész évben a lakosság rendelkezésére áll.

— A II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár gyermekkönyvtárának olvasótáborra, 35 gyermek szintén Telkibányán táborozott. A táborlakók között szép számmal voltak olyan cigánygyerekek is, akik 1977-ben az országos visszhangot kiváltó csanyiki olvasótábor lakói voltak. A csanyiki élmények dúsitását szolgálta évközben a gyermekkönyvtár könyvbarát körének foglalkozás-sorozata. Telkibányán a gyermekek változatos programokkal, kirándulásokon ismerkedtek a Hernád-völgy szépségeivel, Telkibánya történetével, Tokaj, Sárospatak, Sátoraljaújhely mű- és ipari emlékeivel, kulturtörténetünk e tájakon élt nagyjaival. Találkoztak Varga Domokos íróval, részt vettek játékos irodalmi vetélkedőn, s olvasmányélményeikről rajzokat készítettek. A kiscsoportos foglalkozásokon megbeszélgették a látottakat-hallottakat. Ezek a gyermekek a könyvbarát kör ösztönzői foglalkozásain tovább bővíthetik a megszerzett ismereteket.

— Az Edelényi Nagyközségi-Járási Könyvtár az idén első ízben rendezett olvasótáborát az égervölgyi úttörőtáborban. Az Olvasó népert mozgalom honismereti programjához kapcsolódva 47 gyermek ismerkedett az edelényi járás történelmi emlékeivel, nagyhirű szülőiteinek emlékhelyeivel. Megkoszorúzták Aggteleken a Petőfi-emléktáblát, Edelényben Antal György emléktábláját, Izsófalván Izsó Miklós szobrát, Rudabányán Gyadányi József szobrát és Keleméren Tompa Mihály szobrát. Valamennyi emlékhelyen a kiscsoportok saját szerkesztésű műsorral adóztak művelődéstörténetünk nagyjainak. A kiscsoportok maguk is „Bors vezér”, „Gvadányi József” és „Antal György” nevét viselték. Szalaggal díszített olvasótábori zászlót avattak, s olvasótábori emlékkönyvben jegyezték fel a napok eseményeit, a résztvevők s a látogatók nevét. A gyermekek meglátogatták Aggteleken a Petőfi Emlékkönyvtárat és Edelényben a Nagyközségi-Járási Könyvtárat is, ahol a könyvtárhasználat segédeszközeiről kaptak tájékoztatást.

Három kiscsoportvezető: egy tanár, egy könyvtáros, egy költő foglalkozott nap mint nap a hátrányos helyzetű, de tehetséges, jó képességű gyermekekkel, s számukra a beszélgetésen túl, kirándulásokkal, író-olvasó találkozókkal (Gulyás Mihály író, Fecske Csaba költő, Vargha Balázs író, Kalász László költő, Bobaj István népi rigmusmondó, Izsó László parasztköltő és Demeter István parasztíró) népdaltanulással és filmvetítéssel tették maradandó élménnyé a tábori napokat.

— A II. Rákóczi Ferenc megyei Könyvtár nemzeti báziskönyvtári funkciójából adódóan szervezte meg első „Észak-magyarországi szlovák nemzeti olvasótáborát” Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár megyei szlovák nemzetiségű gyermekek számára Sátoraljaújhelyen, a Szlovák Általános Iskola Kollégiumában.

— A Sátoraljaújhelyi Városi-Járási Könyvtár 1978-ban negyedszer rendezett olvasótáborát, az idén Kácsárdon, szakmunkástanulóknak. A táborát képzőművészek vezették. Festői környezetben, oldott hangulatú, kötetlen foglalkozásokon tanították a fiatalokat a spargafonás művészetére. A kötött foglalkozások középpontjában az olvasás, a könyv megszerettetése állt.

— A Szerencsi Nagyközségi-Járási Könyvtár a Járási Hivatal művelődésügyi osztályával közösen az idén harmadszor rendezett szakmunkástanulók részére olvasótáborot Tarca'on. A két hétig tartó tábori élet, a gazdag program azt célozta, hogy a jövő szakmunkásaiban felkeltse az önművelődés, a politikai tájékozottság, a közösségi élet, a munkában, közösségben, művelődésben érzett felelősségtudat, a kulturált munkáséletforma alakításának igényét. A tábor és egyúttal a program szervezői rendkívül körültekintően, a fenti célok jegyében állították össze a csoportfoglalkozások témáit. (Pl. „Ember és haza” történelmi nagyjaink; Takács Tibor diaképes törökországi úti beszámolója, vele író—olvasó találkozó. „A szocialista brigádok, mint munkahelyi közösségek”; író—olvasó találkozó László-Bencsik Sándorral, beszélgetés a „Munkáséletforma-munkáséletmód” témákról, e témákhoz kapcsolódó filmek vetítése, s vita a filmekről Mihályfy László filmrendezővel. — „Az élet egyszeri, megismételhetetlen, de lehetséges felelősséggel, hittel szebbé, emberibbé tenni”; Találkozó Gergely Mihály íróval. — Író—olvasó találkozó Mózsi Ferencel.)

Kirándulások, várlátogatások, népdaltanulás, komolyzenei klubhangversenyek, könyvtári órák, kiállítások megtekintése tették a tábor életét változatossá. A résztvevők a táborozáskor maradandó élményekről szóló versekkel, elbeszélésekkel búcsúztak.

A szervezők jóval a tábornyitás előtt olvasmányjegyzéket küldtek a tanulóknak, amelyben a meghívott írók műveit (Takács Tibor, László-Bencsik Sándor, Mózsi Ferenc, Gergely Mihály; A Napjaink folyóirat 1978. évi számait) ajánlották elolvasásra. A táborzárás alkalmával pedig kérdőívet adtak ki, amelyben a tábori programról kértek véleményt, esetleg ajánlást a jövőre nézve. A szerencsiek módszere figyelemre méltó!

Sajnos, tervezett, de meg nem valósult táborokról is tudunk, reméljük, hogy a jövőben a mezőcsáti és a leninvárosi táborok sikeréről számolhatunk be.

Elmondhatjuk, hogy megyénkben a tanácsi könyvtárak lelkesen és fáradtságot nem ismerve, sok-sok nehézséggel birkózva szervezik a táborokat, az Olvasó Népért mozgalom legizgalmasabb akcióit. A már 7 évet megélt olvasótábori mozgalmat megyénkben is anyagi és erkölcsi támogatásban részesíti a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya, a Hazafias Népfront Borsod megyei Bizottsága, a Kulturális Minisztérium és az SZMT, az idén is anyagi alapot teremtettek táboraink létrejöttéhez. Kérdés, mi térül vissza szellemikben? Annyi biztos, hogy a résztvevők részesei a tábor közösségében szerzett művelődési élményeknek, s remélhető, hogy további életükben megkeresik-megtalálják a permanens önművelés alkalmait. Több esetről is tudunk, hogy rendszeres könyvtárlátogató lett az, aki a tábor előtt még soha sem volt könyvtárban.

Az 1978. évi országos olvasótábori felhívás szerint: „Az olvasótábor közművelődési kísérlet. Jelentős pedagógiai kísérlet. Életmódkísérlet. A közösségi élet kipróbálása. A demokrácia iskolája... Az olvasótábor legyen kollektív alkotás, a csoportvezetők és a táborlakók műve... olyan alkotás, amelynek légköre van.” A szervezőknek tudniuk kell az alábbiakat: „Az olvasótábor: — legalább 10—12 napig tart. — A nevelés alapvető módszere: a kiscsoportos foglalkozás. — Egy-egy kiscsoport legfeljebb tizenöt fiatalból állhat. — A kiscsoportvezetők: fiatal művészek, tudósok, könyvtárosok, s mások, lehetőleg több művészeti ágat, szakmát képviseljenek. — Naponta hat-nyolc órán át tartanak a kiscsoportos foglalkozások, viták, beszélgetések. — Egyáltalán nincs olvasótábor, ha a vezetők előzetesen nem alakítottak ki egy-egy konkrét koncepciót, — Délutánonként, de inkább esténként közös foglalkozások vannak, ahová a programba beillő barátokat, előadókat, vitavezetőket lehet meghívni. Ekkor kerülnek sorra a játékos foglalkozások, pl. bírósági tárgyalás stb. — Változatlanul javasoljuk, hogy le-

gyenek készségfejlesztő foglalkozások: színpadi játék bemutatása, fafaragás, kerámiazás, népdaléneklés stb. — Az olvasótábor programja nem állhat csak abból, hogy egy-egy félnapra lehívnak néhány előadót. — Nem lehet olvasótábor megfelelő könyvtár és folyóirattár nélkül. — A vezetőknek egyenrangú félként kell kezelni a diákokat, demokratikus légkör nélkül nincs valóságos vita. — Végül alapvető módszer: a nevelés nem a művészet vagy a tudomány alkotásai-
ból, hanem mindig a fiatalok egyéni és közösségi élményeiből indul ki. (Az olvasótábor elveit, módszereit a két évvel ezelőtti Kis trakta részletesebben megfogalmazta!)”

Reméljük, hogy a fentiek ismeretében (s a több éves szervezői tapasztalatok birtokában) olvasótáboraink minőségi színvonala a jövőben méginkább elismerést vált ki környezetünkől, s az Olvasó Népert mozgalom gazdáiból, fejlesztőiből; megelégedést s az önművelődési igény és készség megsokszorozódását az olvasótáborok résztvevőiből.

HUBAY ÁGNES

Az edelényi nagyközségi-járási könyvtár olvasóterme

Fotó: Slezsák Imre

Az első észak-magyarországi szlovák nemzetiségi olvasótábor tapasztalatai

A miskolci II. Rákóczi Ferenc megyei Könyvtár feladatai közé tartozik Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Szabolcs-Szatmár megyék szlovák nemzetiségi könyvtárainak módszertani gondozása. E feladatkörben került sor 1978 nyarán nemzetiségi olvasótábor megszervezésére. A tábor célja a nemzetiségi tudat erősítése volt az anyanyelv gyakorlása, az olvasáspropaganda módszerei révén; továbbá az irodalomismeret bővítése a tananyagon kívül magyar és szlovák vonatkozásokkal, s a honismereti érdeklődés felkeltése élményszerű, játékos, kötetlen formák alkalmazásával.

Anyagi támogatást a megyei tanács művelődésügyi osztályától, a Kulturális Minisztérium Nemzetiségi Osztályától, illetve a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségétől, a Hazafias Népfront Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Bizottságától és a Magyar Úttörők Szövetsége Borsod megyei Elnökségétől kaptunk, egyúttal 25 000 forint összegben.

A tábor elhelyezésére a sátoraljaújhelyi Szlovák Diákotthont találtuk leginkább alkalmasnak, annak ellenére, hogy nem „korszerű” épületben működik.

A szervezésbe bevontuk az egri és a nyíregyházi megyei könyvtárakat, kértük az ottani megyei művelődésügyi osztályok hozzájárulását és segítséget kaptunk a táborban résztvevő gyermekek iskoláinak igazgatóitól is.

A tábor létszáma 30 fő volt. A Szlovák Általános Iskolából két szlovák szakos pedagógus-kiscsoportvezető — dr. Deák Ferencné és Holecz Tivadarné — működött közre a nevelőmunkában. A tábor vezetője Nagy Sándorné könyvtáros, nemzetiségi alapkönyvtári instruktorként. A foglalkozásokat Alt Gyula, a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségének munkatársa, Kiss Gy. Csaba, a Nagyvilág c. irodalmi folyóirat munkatársa, dr. Dobrossy István, a Herman Ottó Múzeum osztályvezetője, Tóth Gyuláné gyermekkönyvtáros és Kormos Sándor költő, a L'udové Noviny munkatársa vezették.

A foglalkozások színvonalasak, egyben oldottak és játékosak voltak. Különösen példás foglalkozást tartott Kiss Gy. Csaba — Ady és Hviezdoslav, valamint a kuruckori költészet szlovák—magyar párhuzamairól. Ugyancsak ő vezette a kettős céllal rendezett vetélkedőt, a „Ki tud többet Szlovákiáról?”, illetve „Ki tud többet a saját településéről?” témakörökből.

A gyerekek szlovák nyelvű atlasz és kézikönyvek segítségével válaszoltak a kérdésekre, majd teljesen kötetlenül a saját településükről szóltak. A „tarso-lyukban” mondákat, dalokat hoztak otthonról, s jellemző tárgyakat. Ezek között volt szőttes, kolomp, festett tányér, kis fateknő, sőt még cséplőhadaró is. Elmondották a tárgyak szlovák nevét, ahogyan ma is használatosak, s azt is, hogyan készítik és mire használják őket. Még ételreceptet is hallottunk.

Mindnyájan őszintén élvezték az oldott hangulatú, mégis izgalmas vetélkedőt.

Hogy együtt is szemlélhessük a három megye szlovák nemzetiségi községeiből hozott tárgyakat, a tábor idején kiállítást készítettünk. Ez is elősegítette az egymás környezetével való ismerkedést.

A csoportvetélkedőn győztes „Janko Král” csapat tagjai (Kurtos Zsuzsa és Csizmár Béla Pálházáról, Mátraj Albina, Munkácsi Anikó, Erdős Gabriella Bükkszentkeresztről, Kánya Gizella Bükkszentlászlóról és Sipos Györgyi Mátraszentimrérről) szlovák meséskönyveket és földrajzi zsebatlaszt kaptak. Az egyéni

verseny helyezettei értékes kézikönyveket — művészettörténetet, Bükki útikalauzt stb. nyertek, végül a kollégium aznapi különajándéka, egy hatalmas doboz nápolyi került az asztalra.

Szervesen kapcsolódott a tábor programjához dr. Dobrossy István honismereti előadása az észak-magyarországi szlovák településekről és népszokásokról. Alt Gyula, Kormos Sándor és Tóth Gyuláné játékos foglalkozásai a szlovák vers, dal, népi játék és a könyvtári kézikönyvek használatával kapcsolatban bizonyultak igen gyümölcsözőnek.

A két kiscsoportvezető is értékesen kapcsolódott a programhoz, a témákhoz illő szlovák nyelvű foglalkozásokkal.

Jól sikerültek a kirándulások. A gyönyörű zempléni táj és a jó idő megtette a hatást. Örömmel tapasztaltuk, hogy a gyerekek magukévá tették az aznapi „parancsot”: „Övd és szeresd a természetet!” A vigyázva gyűjtött növények nevét este, a szőnyegen ülve, szlovák növényhatározó, szlovák szótár és magyar növényhatározó segítségével kikeresztük, — játszva a növények elnevezéseivel, izelgetve sajátos kifejezőerejüket.

Külön élményt jelentett a Homonnáról Sátoraljaújhelyre látogató „Kalina” szlovák népi együttesel szervezett találkozó. A gyerekek közé vegyült együttes tagjai ismerkedtek a táborral, majd bemutatót tartottak műsorukból, nagyon szép szlovák népviseletben.

Az ünnepélyes táborzárót az utolsó este tartottuk, ekkor értékeltük a szervezett élményeket. Búcsúzóul minden gyerek egy-egy könyvet és egy labdát kapott, „Az első észak-magyarországi szlovák nemzetiségi olvasótábor emlékére” feliratú kétnyelvű emléklappal együtt.

Azt tapasztaltuk, hogy az együtt töltött idő rövideje ellenére a gyerekek összeszoktak, szívesen voltak együtt. A segítőkészségnek és bajtársiasságnak is igazán szép példáit láttuk. Bár „vegyes”, — tehát nem kifejezetten jó tanulókból álló —, mégis szerencsés összetételű tábor volt. A gyerekek otthonról hozott „útravalója” a nagyjából azonos szintű nyelvtudás és a közösségi életre való hajlandósága volt. Elhatároztuk, jövőre is megszervezzük a tábort, legalább 12 napi időtartamra és kibővített létszámmal. A bővítés főként a két szomszédos megye gyerekeire való tekintettel kívánatos.

Ide kívánczik még néhány tanulság. A kötetlen foglalkozások és a szervezett program összehangolása, gördülékenysége csak teljes odafigyeléssel és odaadó munkával érhető el. Ha a gyerekek ebből mitsem érezve élvezik a programot, akkor mondhatjuk el, hogy sikerrel járt a vállalkozás.

Igen nagy előnyt és segítséget jelentett az a tény, hogy a gazdasági munkát, élelmezést szakavatott ember, a kollégium gazdasági vezetője végezte.

Számomra teljesen új feladat volt a táborvezetés. Másra, mint saját szülői gyakorlatomra és könyvtárosi tapasztalataimra nemigen támaszkodhattam. A szakirodalom ugyanis nem kényeztet el az ilyenkor hasznosítható gyakorlati tanácsokkal. Kezdve az anyagiak biztosításától az előadók felkéréséig — a szervezés apró buktatóin át — számos tanulsággal lettünk gazdagabbak. A legfontosabb talán, hogy jó előre kell hozzálátni a szervezéshez.

Mégis, ha most kellene szerveznem a tábort, az eredeti programot javaslom ugyanazokkal az előadókkal együtt. Ne keressünk magunknak fölösleges izgalmakat, a gyerekeknek csalódást, egy-egy lemondott foglalkozás lehetőségével. A színvonal megtartása mellett a megközelíthetőbb előadók meghívását tartom célravezetőnek. Ügyeltem a hatnapos tábor kötött foglalkozásainak logikai építkezésére, a szabad idő program arányos váltakozására, szellősségére. Ezáltal talán sikerült nem „ráfeljelnem” — közvetlen a tanév végén — a kötöttségektől szabadulni vágyó gyerekek türelmi kapacitására, teherbíró képességére.

Meg kell jegyezni, hogy minden programnak minden részletét előre kidolgozni nem lehet. Vannak „foglalkozások”, amelyek nem is foglalkozások a szó hivatalos értelmében — és mégis többet jelentenek a táborozó gyerekeknek, mint bármilyen kimunkált, „grandiózus” program. Legyen az például csupán egy esti beszélgetés villanyoltás előtt, a lényeg az, hogy annak is magja legyen, amit a gyerek a tarsolyában hazavisz. Úgy érzem, sikerült megnyernünk a gyerekek bizalmát és igazán nem volt baj a fegyellemmel sem. Jó lett volna még több ilyen foglalkozást beiktatni.

Anélkül, hogy önmagunkkal és a gyerekekkel szemben túlzott követelményeket támasztanánk, szeretném hangsúlyozni, hogy nem valamiféle tábornak álcázott „tanodára” van szükség, hanem igénykeltésre, amit a tizenéveseknél csakis közvetlen foglalkozás és élményszerzés útján érhetünk el, a *lehető legkevésbé iskolás formában*.

Hogy sikerült-e a tábor? Úgy érezzük, hogy első próbálkozásunkhoz képest igen. Ezt főképp a gyerekek ragaszkodása jelezte. Volt, aki sajnálta, hogy máris itt kell hagynia. Elhangzott ilyen kijelentés is: „eddig még ez volt a legjobb tábor”, de talán legjellemzőbb megnyilatkozás azé a kislányé, aki megvallotta: ez az első alkalom, hogy nem vágyott haza. A jelekből ítélve nem dolgoztunk hiába.

Szembetűnő tanulságunk volt: egy tábor sikerének nem közvetlen feltétele az „összkomfortos” körülmény, ha mellé szíves, ügyszerető fogadtatás és körültekintő segítség társul. Szólni kell itt a vendégül látó sátoralrajúhelyiekről, a kollégiumról és a szlovák iskoláról. Mindent megtettek a tábor sikeréért, kitűnő kosztal és dédelgető emberséggel, kedvességgel vettek körül mindnyájunkat — munkaidőn és kötelességen kívül is. Köszönet mindazoknak, akik anyagilag is lehetővé tették a tábor megszervezését.

Táborvezető társaimat pedig hasonló, írásbeli vagy gyakorlati tapasztalat-cserére bízhatnám, hadd okuljunk egymás botlásain vagy sikerein.

NAGY SÁNDORNÉ

„A szegényt az ág is húzza”

Csoportos foglalkozás az általános iskola

4. osztályos tanulói részére

A foglalkozás időpontja: február vége, március eleje.

Célja: az olvasókönyv „Aratósztrájk”, Ady: Anya és leánya, „1930. szept. 1.” olvasmányaira építve képzőművészeti alkotásokon keresztül, vizuális, esztétikai élményszerzés keretében megismertetni a gyerekeket az emberek régi életével, harcaikkal egy jobb életért, a mi világunkért. Fogalmak tisztázásával, új fogalmak kialakításával történelemszemléletük alakítása, világnézetük formálása. Bevezetés a műelemzésbe.

A foglalkozáshoz felhasznált reprodukciók és fotóanyag:

Bényi: Rudnay. 12. tábla: Szegényember.

Brestyánszky: Mednyánszky László. 14. kép: Ágrólszakadt.

Dési Huber Istvánné: Dési Huber István. 103. old.: *Guberáló*.

- Erdős: Valami készül. 58. kép: Sorállók.
 Körner Éva: Derkovits Gyula. 192. old.: Téli viharban.
 177. old.: Végzés.
 183. old.: 1930. évi tüntetés.
 190—191. old.: Éhesek télen
 206. old.: Szocio-fotók.
- Láncz Sándor: Egry. 1. tábla: Éjjeli menhely.
 Nagy Ildikó: Rippl-Rónai, Vaszary, Szőnyi. 17. old.: Szolgalegény.
 Németh: Nagy Balogh János. 84—85. old.: Kubikosok.
 Oelmacher: Fényes. 6. tábla: Ebéd.
 Passuth: A nyolcak festészete. 26. old.: Kernstock: Agitátor.
 Pogány: Ék Sándor. 40. tábla: Kakastollak Angyalföldön.
 Magyarország történetének képeskönyve 1849—1945.
 242. old.: Munkanélküli kubikosok.
 244. old.: Állás nélküli tisztviselő.
 Pogány Ö. Gábor: Derkovits Gyula. 2. tábla: Kenyérért.
 5. tábla: Kivégzés.

Végváry: Munkácsy Mihály. 12. tábla: Sztrájk.

A felsorolt képanyag szükséges a foglalkozáshoz, de a kiemeléssel jelöltek nélkül nem lehet a foglalkozást céljának megfelelően levezetni.

Szükséges egy iskolai tábla, vagy fekete fotókarton és kréta.

Könyvanyag:

Értelmező kézisztár

Értelmező szótár 2. köt. E—Gy.

Kislexikon

Új Magyar Lexikon 2. és 6. kötete

Munkásmozgalom-történeti lexikon

Politikai kissztár

Ady összes versei

József Attila összes versei

Rókkavaszaló c. versantológia

A terem elrendezése: 7 asztal székekkel.

A képzőművészeti reprodukciókat, fotóanyagot tartalmazó könyveket szét-
 rakjuk az asztalon, úgy, hogy 2—3 gyermeknek jusson 1—1 könyv, s a kí-
 vánt képanyagnál megjelöljük, vagy kinyitjuk.

A kézikönyvanyagot külön asztalon vagy polcon csoportosítjuk.

A FOGLALKOZÁS MENETE

A gyerekek köszöntése, elhhelyezése.
 Énekeljünk! Tanulatok-e mozgalmi
 dalokat?

Bunkócska, vagy más dal közös ének-
 lése.

Nézzétek meg az előttetek levő fest-
 ménymásolatokat (reprodukciók), fény-
 képeket. Mit láttok a képeken, mit ol-
 vashattok le róluk? Kiket ábrázolnak,
 mit csinálnak? Milyen az arcuk, mit,
 milyen érzelmeket tükröz? Milyen a
 tartásuk, a ruhájuk? stb. Ha színes a
 repro, beszéljük meg azt is, hogyan
 szolgálják a színek a festő szándékát?

Sorban minden asztaltól a vállalkozóbb kedvűek bemutatják, elemzik a képet, elmondva: ki festette, mi a címe? Segítsük a gyerekeket minél több rávezető kérdéssel, hogy felismerjék a kép lényegét, mondanivalóját.

A képek megbeszélése közben felmerülő fogalmakat írjuk fel a táblára!

Hívjuk fel a gyermekek figyelmét a kép belső szimbólumára. (Macska árnyéka—veréb).

A „kenyér” szimbólumára vezessük rá a gyerekeket.

Derkovits: Végzés c. képénél: végzés—kivégzés fogalmak elhatárolása, tisztázása.

Miről kaphatták meg a végzést? Miért? Felismeritek-e a férfi arcát? (Maga a festő.)

Kenyérért c. kép: miért halt meg? Tudjátok-e, ki volt Derkovits? Hogyan halt meg?

Az itt bemutatott képek alapján el is dönthetjük, mikor éltek ezek az emberek?

A táblára felírt szavak segítségével foglaljuk össze: milyen volt akkor az élet, hogyan éltek az emberek, a gyerekek?

Minden asztal válasszon magának egyet az aláhúzott szavakból. Vegyétek le a polcról (asztalról) hozzá azt a kézikönyvet, amelyben megtaláljátok, s megmagyarázhatjátok, mit jelent?

Erről a régi életről olvastatok-e már könyvet, elbeszélést, verset?

Olvasókönyvekben van egy vers is erről az időről? Emlékeztek-e rá?

Az olvasókönyvekben van egy másik verse is Ady Endrének, a „Proletár fiú verse”. Ki vállalkozik rá, hogy Ady: Összes versei c. kötetben megkeresi és felolvas belőle egy részt?

Néhány mondattal mutassuk be nyomorát, nélkülözését.

Felszabadulás előtti, 1920—40-es évek.

A táblára felírt szavak közül húzzuk alá a proletár, guberáló, kubikos, csendőr, sztrájk, tüntetés, kommunista szavakat.

Keresés után sorban minden asztaltól egy vállalkozó felolvassa a szócikket, vagy egy részét. Tudatosítsuk: a sztrájk és a tüntetés fogalmát, megegyező és elkülönítő jegyeit.

A gyerekek beszámolnak ezzel kapcsolatos olvasmányélményeikről.

Aki vállalkozik, elmondja Ady: Anya és leánya c. versét.

Keresés, felolvasás.

Ahogy Derkovits Gyula a festményein, úgy ábrázolta József Attila is verseiben ezt a kort, a szegények, a munkások életét. Hallgassátok meg a „Hazám” c. versének részletét:

„Kuncog a krajcár”... , miért írta így a költő?

A mi mai életünk ilyen-e? Más-e a mi világunk, mint az akkori? Hasonlítsuk össze!

Van-e nálunk sztrájk, tüntetés? Miért nincs? Hol van? Milyen országban élünk? Mi a hivatalos neve?

Nézzetek végig egymáson! Senkinek sem rongyos a ruhája, több pár cipőtök van, több és jobb az ebédetek, mint amit a képen láttatok. Honnan van mindez? Régen mindenki dolgozott? Minek alapján ítélték meg, értékelték az embert?

És ma?

A munka az ember életének értelme, célja: szebbé, jobbá tenni a mi világunkat, teremteni, alkotni.

Kezemben van egy versgyűjtemény, amelyben külön fejezetben nagyon sok szép verset találhattok a munkáról, foglalkozásokról, hivatásról.

Tudtok-e dalt, népdalt, amely a munkáról szól? Énekeljük el!

„...szővőlány cukros ételekről...”

Utaljunk a tv műsoraira, főleg a híradóra.

Pénz, vagyon, munka.

Munka, mindenki dolgozik.

A „Rökvizsgáló” c. kötet bemutatása, rövid részlet felolvasása.

Pl. Szánt a babám...

Tanácsként csak annyit, hogy a gyermekkönyvtáros felkészüléskor elemezze részletesen a reprodukciókat, fotókat, saját maga számára állítsa össze, melyik képnél milyen rávezető kérdésekkel érhet célt. Körner Éva: Derkovits c. kötetéből részletesen fe'készülhet a felvetődő problémákra.

TÓTH GYULÁNÉ

Egy elfelejtett Petőfi kortárs (Berecz Károly: 1821 — 1901.)

Az 1840-es évek közepe táján, a Pillvax kávéházban gyülekező ifjúság egyik legjellemzőbb vonása: hitt az irodalom társadalomformáló erejében. Ezért talá-lunk közöttük annyi, fiatalságuk ellenére sokoldalúan művelt költőt, író-t, politi-kust, kiket összetartott a közös cél. E társaságban a „legelőkelőbb” származást a tehetség jelentette.

Az alig huszonnégy éves Berecz Károly is tehetsége révén emelkedett Pe-tőfi barátainak sorába. Berecz Rimaszombatban született, jómódú értelmiségi csa-ládból, apja városi főjegyző. Gimnáziumait szülővárosában és Késmárkon, a jo-got (1840) Sárospatakon végezte.¹ A felvidéki tanulmányok, a jogi diploma meg-szerzése nem elégitették ki, szeretne valami mást, valami nagyobbat s nehezeb-bet véghezvinni, nem elsüllyedni a vidéki kúriák unalmában, vagy a hivatali élet monoton-ságában. Tehetséget érez magában, ezért kezd irodalommal foglal-kozni, és azért is, mert igazi „byroni” egyéniség. Így vall önmagáról: „Szívem, ez a szomorú kis tanyá, melyben a világ, élet s sorsommali elégületlenség nem akarja fölszedni sátorfáját — most is csak bús accordokat hallat. S itt minden philo-sophálás hasztalan. Vágyak — kielégítés nélkül, ösztön — cselekedési mező nélkül, s egy sötét kilátás az élet sötétebb színhelyére — gonosz kebelvendé-gek.”² 1843-ban a Honderű segédszerkesztője lesz, Petrovich Horváth Lázár bel-munkatársaként sok mindent tapasztal, sok mindent tanul, jól fizet s divatos lap a Honderű, — de sok az intrika és a „szemét”. A Honderűbe írt versei Vö-rösmarty ihletettségek, a romantikus indítás, a víziószerű jelenetek és a haza-fias téma kitejese-dése — tipikusan epigon szemlélet.³ Ekkor éri a szerencse, hogy Eötvös mellé kerülhet. Eötvös hatása felmérhetetlen jelentőségű a fiatal Berecz Károly életében, mert tettvágának és lelkesedésének irányt ad. „A múlt hó végén költözém — az egész haza ünnepeit emberéhez — az országyű-lésre is vele megyek — foglalatosságom sokféle — levelezés — politikai dolgai-nak kivonatbanj leírása s több e féle. Szóval míg ő dolgozik, vele kell lennem — s ez csak délelőtt van — délutánom a Honderűnél töltöm, s angol nyelv ta-nulással... Secretariusi foglalkozásomért 600 v. frtot kapok, szállást, reggelit s.a.t. — Barátom — helyzetem, új szállásom szép — az ő bizalmát bírni, köré-ben élni, foglalkozásait megosztani — e tudat, engem is boldogít...”⁴ — írja barátjának, Adorján Boldizsárnak 1843 tavaszán. Eötvöst „Karthausi”-ja tette ilyen rajongottá és elismertté a fiatalság körében: „Ez századunk életírása, a tár-sadalom jajkiáltása.” (Pap Endre) Berecz még sárospataki diák korában olvasta a regényt, és leghőbb vágya, hogy a Karthausi íróját egyszer láthassa, beszél-hessen vele. Mint annyian — rokon léleknek érzi. Így teljesül óhaja 1843 tava-szán, amikor már Eötvös, családjától függetlenül, kizárólag munkáiból él, s ha-zája sorsának felemelkedéséért működik. A titkári pozíció lehetőséget ad Be-recznek, hogy közelről megismerje Eötvös humanitását, emberi értékeit, s cso-dálata rajongássá fokozódik. „Eötvös igen könnyen s gyorsan dolgozott, s amel-tett, hogy sokat írt, folyvást sokat is olvasott. Minden lipsei könyvvásárkor lá-daszámra rendelte meg a könyveket, melyekből tömérdek jegyzetet csináltunk.”⁵ Ez időben írja a Falu jegyzőjét is, legtöbbször Berecz tollába mondva, s érde-kes kommentárokat fűz a regény valóságból kölcsönzött hőseihez. Érthető tehát, hogy a regény minden sora, kemény ítélete szállóigeként vésődött a fiatal titkár emlékezetébe, és politikai elveit, verseinek ars poeticáját megszabta.

Eötvös hatása mellett a Petőfivel való találkozás is sorsdöntő Berecz szá-mára, akit az 1843-as országgyűlés idején mutatott be neki Lisznyai Kálmán e

szavakkal: „Petrovics Sándor poéta pajtásunk, ki az Athenaeumba is írt már néhány fain verset.”⁶ A pozsonyi országgyűlés befejezése után az ifjak Pestre jönnek, és itt, az Arany kéz fogadóban, a jurátusok szokott éttermében találkoznak újra. Petőfi ekkor már ünnepelt költő. Barátok lesznek, de szorosabb kapcsolatot nem kötnek. Bercz így indokolja ezt: „Petőfi nem hiába nevezte magát a ‚természet vadvirágának’, de magaviseletében, modorában csakugyan oly vad, tüskés és kerges volt ekkor, hogy a hozzá közeledni akaró visszariadt tőle. Egyenes volt, mint a nyílvessző, s hajhathatalan, mint az aczél. És ily jellemmel a mi nyájas, illemes, alakoskodó, kétszínűségekkel s hazugságokkal telített társadalmunkban csak folytonos összeütközésekre adott volna alkalmat. Nem alkalmazkodott senkihez, szívességet nem fogadott el senkitől, általában függetlenségét, eredeti egyéniségét minden áron meg akarta őrizni.”⁷ Mégis, a nyers, ingerlékeny természetű, de mély érzelmű Petőfi mágnesként vonzza magához a fiatal Berczet, aki szívvel-lélekkel kapcsolódik a Pillvax „forradalmi csarnokának” irodalmi köréhez. Ez a fiatalság „olyan volt, melyet a magyarok istene csak jó kedvében teremthetett. Egymás közt a barátságot, testvériességet, lovasgasságot a legszélsőbb határokig, az önfeláldozásig s az utolsó falat kenyér megosztásáig kiterjesztve oly testületet alkottak, mely a nemzet hazafias küzdelmeiben, szabadelvű törekvéseiben jelentékeny tényezőkép szerepelt”.⁸ Bercz verseivel próbálja bebizonyítani, ő is részt vállalt e lelkes ifjúság hazafias küzdelmeiből.

Emeljük most ki néhányat politikai költeményei közül, melyek világosan tükrözik Eötvös és Petőfi eszméinek hatását. Első igazi sikerét 1844-ben aratja, egy szatíra pályázatra benyújtott művével. A jelszó: „Egy magyar arszlánt fess talpig külföldi ruhában.” E pályázat célja kétségkívül az üresfejű, külföldmájmoló dandyk kifigurázása — „Okatootáia” stílusban. Bercz Állatmutatvány című verse gúnyos megjegyzéssel indul:

*„Azt hittük eddig, hogy még a magyar
Lófuttatáson kívül mit se tud.
Istennek hála! most mi tévedénk...
Előbbre tört, előbb van a magyar!”⁹*

Az eufémizmus az egész költeményen végigvonul, a költő élesen kipellengérezik a dologtalan, ostoba nemesi „állatfajt”, vádjai telitalálatok, bírálata súlyos: „Önnön fajunkban élő ostorok vagytok ti!”¹⁰ A nemzeti érzést, a nemzeti tudatot pártolni — egy szebb jövőendő érdekében — hirdeti Bercz e szatírában, melyvel második díjat nyert.

A siker önbizalmat ad neki, már az Életképek is lekölzli verseit. Az Életképekben írással szerepelni, különösen a Tizek megnyerése után, írói rangot jelentett. Mai szemmel nézve ugyan nem kétséges, hogy Bercz Petőfi mellett az epigon szerepét töltötte be, mégis ki kell emelnünk: verseit a kor kritikusi elismerik, s mint tehetséget, Petőfi mellé emelik. Bercz annyira beleéli magát a politikai és társadalmi küzdelmekbe, hogy Petőfi egy-egy versére visszhangként reagál. „Jobb, hogy születtem ezredév után” címmel válaszol Petőfi: Miért nem születtem ezer év előtt? című költeményére.

*„Jobb, hogy születtem ezredév után,
Bölcsödalom, hogy nem volt harczene,
Nyugodjatok, ti durva századok,
Velünk a jog s szabadság istene!”¹¹*

A „jog s szabadság” fehér zászlója alatt zeng harci dalt, s hirdeti ars poeticáját, Eötvös nyomán:

*„S nem dalnok az, ki dalra nem hevül
Megzengeni a kor küzdelmeit.”¹²*

A haza és annak „szabadsága, melyért egybeforrva tenni kell”, szinte minden egyes versének fő motívuma ezután, úgy érzi, Kölcsey és Vörösmarty nyomán, Petőfi mellett ő is egyike a „tetszhalott nemzet” ébresztőinek.¹³ Bár Berecz első-sorban költő, próbálkozik néhány prózai írással, de e műfajokban is vállalt feladatát teljesíti. Az Életképek 1845/46-os köteteiben közölt felvidéki útleírások inkább útinapló jellegűek, s a legérdekesebbek bennük a személyes reflexiók.¹⁴ Kirándulásának jelentősebb állomásai Vác, Balassagyarmat, Losonc és Rimaszombat, ahol a költő született. Az olvasó azt várná, hogy a szülőföld szeretete lelkes szavakra készíti az író, ám éppen ellenkezőleg, a tárcasorozat legélesebb hangú bírálatát olvashatjuk itt a hazai tisztújítások tragikomédiájáról. „Hallám a falusi tivornyák undorító lármáit, látám az igazgatás minden nemeit; együtt jövék a tisztújításra vezérlett egyik pártcsapattal a küzdelem színhegyére, — kik — Diogenesként dőltek a levesestálnak s marokkal szürcsöltek a gullyás!evest. És midőn a falusi csapatok fülkínzó lármája közt szekerekre ülénk, s a dézsákban kiosztogatott lelkesítő szer megtevé hatását, az „áldott jó” gömőri országúton is feldőlénk.”¹⁵ Az Eötvös rajzolta vármegyei állapotok Berecz szeméi előtt válnak döbbenetes valósággá: megvesztegetések s a jog megsűfolása, korrupció és az érdem nélküli hivatalnyerés jellemzik a társadalmat. A költő nem akar, nem tud a hivatalokért marakodó „úrficskák” közé tartozni. Eötvös és Petőfi tanítványaként — tisztújítási reformot követel. A tárcasorozat másik fontos gondolatköre Sárospatakhöz kapcsolódik. Mint volt sárospataki diák, különös nosztalgiával emlékezik az 1830-as évek eleji pataki iskolára, a diákélet szép és haladó hagyományaira. (Berecz csak az évtized végén került Patakra, de az iskola „öregdiákjaitól”, főleg barátjától, Szemere Bertalantól sokat hallott erről a „hőskorszakról”.) Beszél az 1832-ben alakult Szépműegyletről, melynek alapítói között volt Erdélyi, Szemere Bertalan, Kazinczy Gábor stb.¹⁶

A Szépműegylet célja a nyelv-művelés volt, tartottak irodalmi foglalkozásokat, sőt zsebkönyvet is kiadtak „Parthenon” címmel. Az alapítás gondolata Szemerétől származik: „A társulat ébresztő szikra lenne az ifjak lelkében, felébredne mély szenderéből a szunnyadó tűz, haladni akarnának, miként korunk halad!”¹⁷

Ezt a tűzt és ezt a tudományszomjat nélkülözi Berecz, ahogy felülbírálja a pataki iskolai szellemet a negyvenes évek közepén. Az ifjúság nevelése, művelődése foglalkoztatja. Véleménye ma is időszerű — a legfontosabb az önművelés s a tehetség. Veszedelmes babérról álmodni annak, aki hívatlan és készületlen áll a munkához. „Maga összes irodalmunk — ha szabad kissé eltérnem — valljuk meg őszintén, e nyavalyában sínlik, Journalistáinkban nem egy tehetség tűnt már föl s tűnik fel folyvást, de mely alapos készütség nélkül, mint a tenger szintén fölmerülő buborék, pár percnyi élet után nyom nélkül elenyészik.”¹⁸ Patakon Tompával és Kerényivel találkozik költőnk, de a kegyetlen időjárás minden további útítvertet megghiúsít, árvíz, inség s pusztulás mindenütt. „Miskolcra a vízár iszonyú pusztításai közt találtam. A szomorú képet elég híven közlök lapjaink, de a veszély s okozott károk nagyságáról csak szemtanú szerkesztett illő fogalmat.”¹⁹ Itt olvashatunk érdekes leírást s dicsérő szavakat Miskolc városáról, méltó befejezésként a felvidéki útinaplónak: „Kevés olly nagypontosságú helye van hazánknak, mint e balsapásai daczára olly hatalmas léptekkel haladó város. Olly valódi magyar közszellemet óhajtanék hazánk minden városába, millyen Miskolczon uralkodó. Kebelében majd minden korszerű intézetet föltalálhatni. Maga, lelkes fiatalsága, egyesült erővel s példás összetartással karol föl minden haladási eszmét, s Borsodnak ünnepeit férfiai körül olly hatalmas védőbástyát képez, mellyen az ármány s fondorkodás minden eszközei megsemmisülnek, mint ez legközelebbi tisztújításán, mely az erény s szeplőtlen hazafiság diadalmos ünnepeinek méltán nevezhető, fényesen bebizonyult.”²⁰

Közben a politikai helyzet gyorsan változik, Forr, lázong az ország, érlelődik a forradalom gondolata. Az ifjúság Pozsonyban gyűlik össze, hogy jelen legyen az 1847-es országgyűlés eseményein. Berez Károly is itt van, mint az Életképek kiküldött tudósítója. Már az 1843/44-es országgyűlés idején szónoklatai, felolvasásai, költeményei révén, hallatlanul népszerű volt a közvélemény előtt, nem véletlen tehát, hogy most, 1847-ben Jókai őt jelöli az Életképek levelező tudósítójának. A „Pozsonyi hírek” című sorozatban legmegkapóbb számunkra az őszinte, lelkes, de kíméletlenül igazmondó hang, Berez kiváló érzékkel ismeri fel, megváltozott a politikai helyzet, megváltozott az ifjúság is — sorsdöntő események előtt állnak: „Lángoló honszeretet a magyar fiatalság kitűnő bélyege. Mi oly korban születünk, mellynek legfőbb, legszentebb igéje — hazaszeretet.”²¹ A felelősségtudat vezeti tollát, mikor felháborodottan ír a szegények és a Pozsonyban telelő ifjúság szűkös körülményeiről. „Az alsó néposztály, mellyhez a gazdagok asztaláról lehullt morzsák is alig jutnak el, nyomorúan teng itt is, pénz és munkahiány, e kettő az, mi nemcsak az alsó osztályok nyomorát idézi elő, még föllebb is kiterjeszti nyomasztó hatását. Vegyük csak tekintetbe azon szegényebb ifjak helyzetét, kik megyékből küldve nincsenek, kik munkakeresés miatt jöttek az országgyűlésre, s miután az országgyűlési tudósítások nyomtatnak, egyik kereseti águktól megfosztva lévén, legszomorúbb kilátások közt ide szorultak, A haza civilizálódott ugyan, de civilizált fiait el nem tudja tartani.”²² Érdekes, hogy Berez benyomásairól csak a legpatetikusabb hangon tud nyilatkozni, amelyet azonban őszintének és igaznak kell elfogadnunk.

Berez a tudósítások mellett, verseiben is egyre nyíltabb, radikálisabb hangon ír. Itt, Pozsonyban jelenik meg első verskötetete „Szabad hangok” címmel, s e kötet igazi nevezetessége, hogy a magyar szabad sajtó első kiadványaként tartjuk számon.²³ A füzet 16 verse egy-egy forró vallomás a forradalom igaz ügye mellett:

„Ti, kik elnyomva voltatok,
Szabadszavak, szabad dalok,
Most gyorsan szárnyra keljetek,
S egy szebb jövőt hirdessetek!
Hirdessétek a szent ígét:
E hon kivívta szent ügyét:
S a szabadság fényes hajnalában
Legyen ünnep a magyarházában.”
„Hiszek szabad hazát és nemzetet,
Szabad hazában szent törvényeket,
Polgárerényt, nem tántoríthatót,
Önérdeket, mindent fölládozót.
Hiszek hazát, mellynek polgárai
Készek, ha kell, vérök kiontani...”

(Polgárhít I.)

Vállalja Berez is a „költő-próféta” szerepét és felelősségének teljes tudatában követeli az elnyomott nép sorsának jobbrafordulását:

„Ki a magasba rakja fészkeit
Hallgassa meg a kor intéseit,
Hallgassa meg testvére panaszát,
És adja meg öröklött szent jogát,
Oszlassa szét vaksága éjjelét
S bilincseit kezével törje szét.
Megjő a vész, melly távol fenyeget,
S a szem villáma éles tör lehet,
Míg a villám csak távolban lebeg,
Van még idő s addig siessetek!”

(Népeletből)

Talán ebben a versében a legegényibb és a legbátrabb a lírai Berecz:

*„Vakságnak éje, még nem síri éj.
Az égi szikra a porban is él;
S míg a porembert rabbá teheted,
A gondolat föltámad ellened, —
Hatalma nagy és terjed szerteszed,
Fölrúzza ez a kornak szellemét!...”*

(u.a.)

A további költemények Vörösmarty Szózatának vagy Petőfi satírikus hangú verseinek egy-egy sorát variálják, visszhangozzák (Május elsőjén, 1847; Május elsőjén, 1848; Anno domini). Berecz újra csak nagy példaképeinek bűvkörébe kerül (Mi és ők, Pro memoria a régi jó időből). A Szabad hangok versei nem mutatják egy új költőzseni feltűnését, de bizonyíthatják Berecz egy egész életre szóló sorsközösségvállalását, elkötelezettségét a márciusi ifjúság mellett:

*„Vagyunk egy ifjú nemzedék
Melly hajnalon fogantaték,
Hazánknak hajnalán.”²⁴*

A forradalom eseményei Berecz Károlyt is magukkal sodorják, Szemere Bertalan belügyminiszter kinevezi a Közlöny című hivatalos lap segédszerkesztőjének „remélvén, hogy elveihez hű marad s tisztének pontosan megfelel...”²⁵ Berecz végig ki is tart megbízatása mellett, követi a lapot Budáról Debrecenbe, majd vissza Budára, s csak a legutolsó pillanatban vonul vissza szemléni rokonaihoz a megtorlás elől. A szabadságharc bukásával lezárult életének egy „tüneményes” időszaka. Jelentette ez az ifjúság és az álmok elmúlását, de Eötvös és Petőfi eszmei öröksége további alkotó cselekvésre ösztönzi.

Berecz már 1849 telén Pestre jön, kockáztatva, hogy letartóztatják. De vállalja a veszélyt, ott van a magyar irodalmi élet újjászervezői között.

A kevésbé „kompromitált” írók és színészek csoportját Szilágyi Sándor szervezi. Kis kör ez, mely vallja, hogy a magyar irodalom folytonosságát fenn kell tartani. Az első vállalkozás, a Magyar Emléklapok megjelentetése is Szilágyi Sándor ötlete volt. Segítői között ott vannak többek között: Bérczy Károly, Vahot Imre, Gyulai Pál, Kemény Zsigmond, Sajó álnéven Jókai és nem utolsósorban Berecz, kire „biztosan lehet számítani”.²⁶ (A márciusban megjelenő első számba Berecz „A Fringia” című költeményét ajánlja fel.)²⁷ A hivatalos „kritika” s a cenzúra természetesen nem sokáig tűrheti az írók oppozíciós magatartását s megnyilatkozását (például Arany: Letészem a lantot; Tompa: Gólyához; Jókai: A Tarczali kápolna stb.), ezért Szilágyiék a vállalkozás fenntartása érdekében, többször is megváltoztatják a kiadványok címét, s továbbra is megjelentetnek politikai jellegű, a fennálló viszonyokra utaló műveket.²⁸ A Magyar Írók Füzetei 4. számának elkobzása után a vállalkozás még egyszer újra él, „Pesti Röpívek” címmel. A Röpívek igazi célja „egy oly irodalmi organumot szerkeszteni, mely szembe száll az uralkodó rendszer által teremtett apathiával, egyfelől ostorozza a hazafiság köpenyébe kapaszkodó nyegleséget, szolgálja a nemzeti szellem emelését, az irodalom és a hazai művészet ápolását”.²⁹ A Gyulai szerkesztette kritikái rovat lekiismeretesen emeli fel szavát az elharapódzó irodalmi középszerűség, a lapok és a közönség igénytelensége ellen, s főleg a Hölgyfutár petőfieskedő „költőcskéit” pellengérezi ki. A polémiák azonban gyanússá teszik a hatóságok előtt a Röpívek íróit, akik életre való eszméket hangoztat-

nak, a nemzeti irodalom és művészet fontosságát hangsúlyozzák. Így aztán a Röpiveket is betiltják, s újabb próbálkozásra már nincs lehetőség. A körhöz tartozó írók ugyan szétszédnek, de a vállalkozás betöltötte feladatát: a magyar irodalmi élet megindult.

Berecz, magára maradva, megpróbálja írásait különböző folyóiratokban elhelyezni.³⁰ Ugyanis ő sem ért egyet azokkal, akik a passzív rezisztenciát követelik. E miatt kisebb nézeteltérés támad közte és Tompa Mihály között, ki egyébként jó barátja, Tompa Berecznek írt leveleiben hangsúlyozza, senkinek semmi köze az ő „elhallgatásához”, mi több, kár álmodozni a szerkesztőknek az irodalomról, mert „író és szerkesztő törhetik, marhatják magukat, ha áldozatra kész publicum nincs, az pedig nincs”.³¹ Lehet, sőt biztosan, sok mindenben igaza volt Tompának, de Berecz hitt abban, hogy hasznosabb dolog írni — másképpen, másról mint eddig —, de élni kell, az élő veszélyesebb ellenfél, mint a halott. Hamarosan hivatalosan is szerkesztői feladatot vállal a Hölgyfutárnál. A Hölgyfutár (az egykori „Nők Lapja”) alapítója Nagy Ignác, ki haláláig, 1854. március 19-ig vezeti a lapot, majd 1854. április 6-tól 1856. április 1-ig Berecz lesz a főszerkesztő. A főleg női olvasók számára szerkesztett vegyes tartalmú folyóirat színvonalát — mint említettem — sokan megkérdőjelezték. Pedig a maga korában feltétlenül betöltött bizonyos feladatot. Maga Berecz, a kiegyezés után, mikor a Figyelő egyik számában a Hölgyfutár-féle korszakról pejoratív sorokat olvas, így védi meg régi lapját: „A Hölgyfutár 1849. december elején indult meg, jelesebb íróink hallgattak, bizony nem volt az valami példányszerű lap, de kiváló érdem volt már az is, hogy létezett... Vajjon lehet és illik-e egy hallgató időszakot párhuzamozni egy teljes sajtó szabadsággal s minden tekintetben nyitott sorompókkal bíró időkkel? Hogy az általános nemzeti levertségből legalább is írónk ébredtek föl, s elszánt lelkesedéssel, példás kitartással láttak hozzá kötelességük teljesítéséhez, az — úgy hiszem — nemcsak irodalmunk, de nemzetünk történetében egy fényes lapot képez. Az ötvenes évek irodalmi korszakánál gyümölcsözőbbet s a nemzeti életre, közszellemre kihatóbbat egész irodalomtörténetünkben alig mutathatni föl”.³² Talán kicsit szubjektív, elfogult a fentebb idézett cikkrészlet, de kétségtelen becsületes szárdéka és lelkes hite. És ha még felsoroljuk a Hölgyfutár jelesebb szerzőit: Jókai, Pákh Albert, Obernyik Károly, Arany János, Gyulai Pál, Degré Alajos, Pálffy Albert, Tompa Mihály, Vajda János stb. — igaz lehet, hogy „a tevékenységre ébredt szellemi munkásoknak egyik jelentékenyebb közlönye lett a Hölgyfutár”.³³

Hatni a nemzeti életre, a közszellemre, nevelni az ifjúságot — a lehetőségekhez képest — okos és színvonalas irodalmi művek olvasására, ez lesz az író Berecz jelszava is. Elsősorban költeményekkel próbálkozik most is, de ír elbeszélést, életrajzot, útitárcát s kritikákat.³⁴ Az ötvenes években írt versei azonban nem tudnak újat nyújtani. Aranyhoz, Tompához hasonlóan, az első versekben a vesztett szabadságot siratja, allegorikus formában.³⁵ A magány, az elhagyottság, s az „átkozott” való kétségbeeséssel tölti el, életgyűlölet és a bűnösök átka szakad ki szívéből:

*„Tél van, hideg tél emberek között,
Kebled legyen zárt, néma s elfödött.
Csalóka fény, ha ember ajkakon
Szelíd sugárt a kedvnek fénye von.*

*Ne higgy a téli nap sugárinak,
Meleg helyett halál, mit osztanak,
Rossz, elfajult nép él a föld színén —
Ne szánakozz a kínok emberén.”³⁶*

A cenzúra azonban nem szereti a kétértelmű verseket.³⁷ Ha egy lap élni akar, semmiféle politikai jellegű művet nem közölhet. Miről írjon tehát a költő? A leghálásabb téma — egy nőkhöz szóló újság hasábjain — maga a női szépség, a szerelem. Berecz sorozatban írja a tréfás, évődő vagy bánatos hangulatú, népdalszerű verseket.³⁸ Azonban e stílus, e vidámság csak szerepjátszás, ő maga is érzi verseinek sematikuságát, gondolatszegénységét. Ezért mással is próbálkozik, úgynevezett divatos műfajokkal, s bebizonyítja, hogy verbéli újságíró, szellemesen és okosan tud írni a legmindennapibb témáról is.³⁹ Egy Madridi levél-füzérben alkalma van arra, hogy leleplezze a külföldi tudósítók majomkodó hazugságait, s közben kifigurázza a hazai közönség igénytelenségét. Érdekesek fejtegetései a „Hölgyekről — világtörténelmi szempontból”, szellemesen és nagy hódolattal ír a szépnem erényeiről, s felháborodik a XIX. század kapitalista világán, mely még a nőt is árucikknek kívánja tekinteni.⁴⁰ Figyelemre méltó még egy tárcasorozata a korabeli pesti életről, farsang idején.⁴¹ Eseménydús a főváros élete: „Rózsa királynő” előadás a színházban, lovartársulatok bemutatói, bálók és szép ruhák — „kívül, belül mulat a világ!” S mindez történik 1852. telén!? Oly közel vagyunk még az aradi tragikus eseményekhez. Pedig Berecz leírása megfelel a valóságnak. Mérimée, aki az 1850-es évek elején Bécsből Pestre látogat, egyik levelében beszámol „egzotikus” benyomásairól. Ami számára feltűnő, az a vidám, bár alacsony színvonalú színházi előadások vagy a vendéglőkben cigányzenére mulató magyarok, kik örült kedvükben poharakat törnek, és az asztalok tetején táncolnak — mintha Pest polgárai máris teljesen elfelejtették volna 1849-et. Meg is jegyzi, hogy mindez teljesen idegen a francia ízlésnek.⁴² Valójában mindenki színházat játszik, még az irodalom is. „Az ötvenes években — mint Salamon Ferenc írja — az irodalom pártolása hazafiúi jelszóvá lett. Az irodalom pedig s a színpad szívesen kényeztette magát, kezdett visszaélni a kegyes elnézéssel, s követelődött is olykor, hogy a kontárt lángésznek, a középezt óriásnak, a költői formák rombolóit martyroknak tekintse a jelen és utókor.”⁴³

IKONYVIAK

Berecz is egyre inkább érzi, ha irodalmi újlését, igényességét meg akarja tartani, fel kell hagynia a népszerű témákkal, divatos műfajokkal, túl olcsó, s nem hozzá méltó feladat ez. Ezért érlelődik benne egyre inkább az elhatározás — jó műfordításokkal szolgálni a nemzeti irodalmat, ha már az eredeti műveket olyan alacsony mércével mérik. A fordítások feloldhatják elszigeteltségét, magányát. Mindig is érdekelték az európai irodalom neves kortársai, többször közöl adatokat Lenauról vagy George Sandról, de legtöbbet Heinével foglalkozik.⁴⁴

Heinére, a fiatal német íróra még Szemere Bertalan hívta fel figyelmét az 1840-es években. Berecz 1852-től rendszeresen jelentet meg egy-egy Heine-versfordítást, majd Heine halála után terve megvalósul: Emich Gusztáv nyomdájában, Százszorszépek címmel jelenik meg második jelentősebb kötete, mely válogatást ad Heine, Hafiz és Mirza Saffy dalaiból.⁴⁵ Miért hasznos a műfordítás a kor magyar irodalmának? Berecz erről ír, Kazinczy hatása alapján, a kötet bevezetésében, s érdemes néhány megállapítását kiemelniünk. 1. A polgárosult nemzet irodalmilag gazdagnak akkor nevezheti magát, ha eredeti irodalma mellett a kiemelkedő világirodalmi művek és jelenségek jó fordításával is rendelkezik. 2. „A jó műfordítás az eredeti szellemét és értelmét minél hűebben visszatükröztetse, bírjon könnyűséggel s legyen minden tekintetben az eredetit megközelítő.”⁴⁶ Berecz rövid ismertetést is közöl a kötet költőiről, a legrészletesebbet természetesen Heinéről. Érdekes, hogy Vörösmartyt, Petőfit és Heinét vonja párhuzamba, mint a XIX. század nagy költőit, kik felforgatták e századot, s költészetükben híven kifejezték a kor szellemét. Mi az, ami vonzó Berecz számára Heine költészetében? Az, amiben önmagára ismer — a gazdag érzelmi világ, a színek és

hangulatok sokfélesége, a legnagyobb ellentétek együttese, a realizmus és romantika keveredése. Berecz jól tudja, hogy Heine politikai tartalmú költeményeinek fordítása most még lehetetlen, a cenzúra megakadályozná kiadásukat. Heinét fordítani — így is politikai állásfoglalás. Ezért dalaiából és románciból választ ki egy szép csokrot, szám szerint hetvenhármát. Sajnos, annyira tiszteli Kazinczy fordítói elveit, hogy mindenáron az eredetét akarja megközelíteni, s csak reprodukálni tud — újjá teremteni már nem. A fordítások emlékeztetnek Berecz eredeti, ez időben írt dalaira, sikerült annyira azonosulnia Heine szellemével, hogy átveszi stílusát, most Heine epigonná válik.⁴⁷

A Százszorszövepek lezárja Berecz költői pályafutását, ő maga így búcsúzik életének e korszakától a kötet utolsó versében:

*„Legördült a függöny s a játéknak vége,
Haza felé oszlik a színház népsége.
Vajjon miként tetszett nekik ez a darab?
Úgy hallom, hogy róla kedvezőt mondanak,
Ó a nagyon tisztelt, érdemes közönség
Megtapsolá szépen, szeretett költőjét!”⁴⁸*

Berecz belefáradt a költészet játékába, s a „nagyérdemű” közönségről is megvan a véleménye. A hatvanas évektől kezdve elszigetelődik, mint költő, magára marad, nincs is már körülötte poézisra ihlető légkör. Mégsem lesz tétlen. Mint akadémiai javítnok, egészen 1894-ig aktívan dolgozik.^{48/a} Most már egy kicsit felülről, kellő távolságból és kellő humorral figyelni az eseményeket, s hogy időnként hangot adjon véleményének, politikai lapokba írogat.⁴⁹ A kiegyezés után egyre többet emlékezik barátaira, példaképeire, hogy a század vége felé tartó Magyarországon figyelmeztessen — nem beszélni — cselekedni kell a hazáért —, s bőven van még tennivaló. Ezért hirdeti 67 nemzedékének Szemere Bertalan 1843-ban elhangzott híres mondatait: „Átadom zálogul egyik jelszavamat, mindig egyenesen, az igazság és elvszerűség vonalán... Hiszem, hogy mielőtt még e században betelnék európai lételünknek ezredéve: leszünk nemzet és független! Annyi ész, mint lelkesedés, annyi kitartás, mint erő s nem kevesebb rend, mint szabadság!”⁵⁰ Utolsó megjelent memoire-kötetének, „A régi Fialat Magyarországnak”-nak is ez a célja.⁵¹ Megpróbál egy-egy portrét adni régi eszményképeiről, kik most, fél évszázad múltán is „üstökösként” ragyognak előtte. Végtelen alázattal és tisztelettel, saját személyét egy pillanatig sem dicsérve, sem előtérbe helyezve idézi fel emléküket. Ő maga ekkor már visszavonulva, Miskolcon él, abban a városban, melyet mindig a hazafias szellem védett bástyájának tartott, és ahol megpihenhetett.⁵²

Amikor 1901-ben, egy decemberi napon befejezi életét, a világ már nem sokat tud róla, csupán a Vasárnapi Újság búcsúzik tőle egy rövid nekrológban, mely szerint a „leghivatottabbak” közé tartozott.⁵³ Rá is illenek az általa idézett mondatok: „Ha holtunk után az emberek emlékezete terhelne is — könnyű lesz rajtunk az anyaföld, mely midőn már kebelében pihenünk, megérzi: ki volt hű fia!”⁵⁴

SEBÉNE MADÁCSY PIROSKA

J E G Y Z E T E K

- [1] A Sárospataki Tanítóképző Főiskola levéltárában található egykori iskolai táblázatokban, az 1840/41. július 2-án bejegyzett nevek között szerepel Berecz Cárólus, joghallgató, aki minden vizsgáját eminens eredménnyel tette le. Berecz sárospataki diákságáról még Gulyás József tesz említést, aki a szabadságharcban politikai téren kitént régi diákok közé sorolja.
(Dr. Gulyás József: A Sárospataki Főiskola és a szabadságharc. Különlényomat a Sárospataki Református Lapok XLIII. é. 5–6–7. részéből.)
- [2] Berecz Károly: Adorján Boldizsárhoz. ITK. 1917. 98–102. l.
- [3] Berecz Károly: Történet; Gyásznapok; A pozsonyi ligetben. Honderű, 1843. II. fél év. 194., 752., 822. l.
- [4] Berecz Károly: Adorján Boldizsárnak. ITK. 1917. 98–102. l.
- [5] Berecz Károly: A régi Fialat Magyarországnak. Budapest 1898. 62. l.
- [6] I. m. 5. l.
- [7] I. m. 7. l.
- [8] I. m. 10. l.
- [9] Berecz Károly: Állatmutatvány. Pesti Divatlap, 1844. 19. sz. 32. l.
- [10] I. m.
- [11] Berecz Károly: Jobb, hogy születtem ezredév után. Életképek, 1845. 3. köt. 176. l.
- [12] I. m.
- [13] Berecz Károly: Parainezis; Kárpát alatt. Életképek, 1846. II. félévi folyam 51. l. 462. l.
- A Dunán
- [14] Berecz Károly: Utí-táreza. Életképek, 1846. I. fél év 186. l.
- [15] I. m. 369. l.
- [16] Szinnyei Gerzson szerint, a társulat 1832. május 20-án alakult, eredeti neve Sárospataki Ifjú egyesület, mely 1843-ban a Szépműegylet, s 1855-ben pedig az Önképzőtársulat nevet veszi fel. (Szinnyei Gerzson: Vázlatok és képek a Sárospataki k. Ref. Főiskola XVIII. és XIX. századbéli életéből. A Sárospataki Ev. Ref. Főiskola Akadémiai és Gimnáziumi Értesítője az 1890/91. iskolai évről 37. l.)
Ugyanez a véleménye dr. Fínky Ferencnek, aki szerint Szemere alakította meg a Pataki Ifjú-egyletet, mely később irodalmi Önképző egyletet nevet vett fel. (Dr. Fínky Ferenc: A Sárospataki Református Jogakadémia története 1793–1923. Sárospatak, 1944. Kézirat.)
- [17] Részlet Szemere Bertalan Fáy Ferenchez írt leveléből, idézi Szinnyei Gerzson, i. m.
- [18] I. m. 403. l.
- [19] I. m. 404. l.
- [20] I. m.
- [21] Berecz Károly: Pozsonyi hírek, Életképek, 1847. 23. sz. 730. l.
- [22] I. m. Életképek, 1848. 5. sz. 150. l.
- [23] Berecz Károly: Szabad hangok Pozsony, 1848.
- [24] Idézi Lukácsy Sándor: Szabad hangok Könyvtáros, 1958. 3. sz. 206. l.
- [25] Berecz Károly: A régi Fialat Magyarországnak. Budapest, 1898. 76. l.
- [26] Szilágyi Sándor: Rajzok a forradalom utáni időkől. Bp., 1876. 17. l.
- [27] Berecz ezenkívül „Kelemér” álnéven is küld verseket. E nevet egyébként Tompa használta először.
- [28] Berecz Károly: Az ezred leánya. 1850. Magyar Írók Füzetei II.
- [29] Szilágyi Sándor: Rajzok a forradalom utáni időkől. Bp., 1876. 100. l.
- [30] Berecz Sever, Szilveszter álnéven ír a Pesti Naplóba 1850 51-ben; Don Carlos: Ó — néven pedig a Hölgyfutárba 1851–58.
- [31] Tompa Mihály három levele Berecz Károlyhoz (1850., 1851., 1854.). Figyelő; Irodalomtörténeti Közölny. Bp., 1886. 38. l.
- [32] Berecz Károly: Egy irodalmi ügyben. (A Hölgyfutár féle korszak.) Fővárosi Lapok, 1872. 134. sz. 583. l.
- [33] I. m.
- [34] Ír a: Szépirodalmi Lapok, Divatcsarnok, Szépirodalmi Közölny, Vasárnapi Ujság, Napkelet. Nővilág számaiba.
- [35] Berecz Károly: Fátylképek. Hölgyfutár, 1851. 70. sz. 290. l.
- [36] I. m.
- [37] Szilágyi Sándor: Különleges eseteket sorol fel a cenzúra történetéhez című fejezetében. (Szilágyi Sándor: Rajzok a forradalom utáni időkől. 1876. 144. l.)
- [38] Berecz Károly: Van-é szíved; Hölgyfutár, 1852. 235. sz. 947. l. Beszéljetek nekem... Hölgyfutár, 1853. 93. sz. 381. l. Sever álnéven: Csordultig van... Hölgyfutár, 1854. 159. sz. 805. l. Ó álnéven: Nem bannám ha... Hölgyfutár, 1851. 295. sz. 1172. l.
- [39] Berecz Károly: (MUKY): Madridi levél-tüzér. Napkelet, 1857. 13. sz. 211. l.
- [40] Berecz Károly: A hölgyek világtörténelmi szempontból. Nővilág, 1857. 15. sz. 235. l.
- [41] B (Berecz Károly): Pesti tárca. Hölgyfutár, 1852. 10. sz.
- [42] Revue des Etudes hongroises 1928. 4. sz. 373. l.
- [43] Idézi Horváth János: A magyar irodalom fejlődéstörténete Akadémiai Kiadó, Bp. 1976. 349. l.
- [44] Berecz Károly: Lenau Hölgyfutár. 1854. 65. sz. 2631. l. B (Berecz Károly): Sand György leveleiből Hölgyfutár, 1854. 205. sz.
- [45] Berecz Károly: Százszorszépek Pest, 1858.
- [46] I. m.
- [47] Berecz Károly: Még látom... Szépirodalmi Közölny, 1857. 20. sz. 467. l.
- [48] Heine: Legördült a függöny... Berecz Károly: Százszorszépek 112. l.
- [48/a] Végtelen munkabírására és munkakedvére jellemző, hogy még 1901-ben, életének utolsó évében is publikál a Sárospataki Lapokban. Könyvismertetés, Sárospataki Lapok, 1901. március 4. 188–190. l.
- [49] Ír 1860–63. között a Magyarország, Pesti Hírnök, Hon, Fővárosi Lapok. Nagyvilág, Figyelő számaiba.
- [50] Berecz Károly: Szemere Bertalan A Hon 1869. 44–45. sz.
- [51] Berecz Károly: A régi Fialat Magyarországnak 1898.

- [52] Miskolcon is temették el, és ma is megtalálható sírja az Avas oldalán levő temetőben.
- [53] Berecz Károly halálára.
Vasárnapi Újság, 1901. 12. hó 22.
- [54] Berecz Károly: A régi Fialat Magyarországnak
Szemere Bertalan beszédéből 78. l.

Alnevei, jegyei:

Rimavölgyi (Jelenkor 1841.)
Sever, Szilveszter (Pesti Napló 1850–51.)

Don Carlos. Ö (Hölgyfutár 1851–58.)
Kelemér (Magyar Írók Füzetei 1850.)
Muky (Napkelet 1857.)
Vén Bakancsos (Fővárosi Lapok Uj-Budapest 1874–78.)
Sánta Ördög (Bolond Miska Krinolin Naptár)
Vas Villa (Üstökös)
Károly bácsi (Kis Lap).
B. b–c. –b –cz. A+B. s*. + + +
(Hölgyfutár, Ország, s a Hon)
Feljegyzi Szinnyei József: Magyar Írók élete és munkái I.
Budapest, 1891. 193–916. l.

II. RÁKÓCZI FERENC
MEGYEI ÉS VÁROSI
KÖNYVTÁR
MISKOLC

Az igazgatói értekezlet résztvevői az aggteleki Petőfi Emelékkönyvtár előtt
Fotó: Slezsák Imre

Szemle

BORSODI KISMONOGRÁFIÁK

1975 elején indította útjára a Herman Ottó Múzeum a ma már igen népszerű és keresett *Borsodi kismonográfiák* sorozatát. A periódika találó címe önmagában is utal arra, hogy megyénkre vonatkozó, valamilyen szűkebb témakört kimerítően tárgyaló tudományos alkotást kap kezébe a sorozat kötetében az olvasó. A múzeum égisze alatt történő megjelentetés pedig biztosítéka annak, hogy a kismonográfiák társadalomtudományi, s ezen belül is történeti, néprajzi, régészeti, iparművészeti kérdésekkel foglalkoznak.

A Borsodi kismonográfiák c. periódikának napjainkig öt kötete jelent meg. Elsőként 1975-ben *Dobosy László Várák, várhelyek és őrhelyek Ózd környékén* (Miskolc, 1975. 72 p.) című tanulmányát tartalmazó kismonográfia látott napvilágot. Dobosy László arra vállalkozott, hogy a népnyelv, néphagyomány és a történeti forrásmunkák segítségével felkutassa szűkebb környezetének, Ózd vidékének várhelyeit. Több mint 10 éves fáradságos gyűjtőmunka után tipologizálta, rendszerbe foglalta a feltárt adatokat, feltérképezte és felmérte a várakat és várhelyeket. Mindenki előtt köztudott, hogy megyénkben különböző korok várainak, várhelyeinek tárháza. Váraink közül azonban csak a diósgyőri, szerenesi, boldogkői, regéci és szendrői a közismertebbek. Meglepő lehet mindenki számára, hogy közvetlenül Ózd környékén egy alapos kutatás 17 várat, 19 erődítés nélküli várhelyet és 14 őrhelyet volt képes felfedezni, amelyek között épp úgy megtalálhatók a honfoglalás előtti objektumok, mint a huszita által és a török korban építettek.

Már a Borsodi kismonográfiák második kötete jelezte azt, hogy a múzeum vezetősége nemcsak napjaink tudományos eredményeit, hanem régi auktorok munkáit is közre akarja bocsátani a sorozat kötetében. A Borsodi kismonográfiák 2. kötetében Miskolc 18. század második felében élt híres tudósának, Benkő Sámuelnek munkája jelent meg *Miskolc történeti-orvosi helyrajza* (Miskolc, 1976. 104. p.) címen Szabadfalvi József előtanulmányával. Városunk 18. századi történetírásának íj,

Négyessy-Szepessy naplója mellett Benkő Sámuel munkája a legjelentősebb. Igaz, hogy Benkő Sámuel munkája orvostörténeti monográfia, amely orvostörténettel és népi gyógyászattal foglalkozóknak nyújt érdekes képet a korabeli Miskolc egészségügyi helyzetéről. Ennek ellenére a munka első fejezetében levő várostörténeti leírást kell kiemelnünk, amely a történettudomány adott színvonalán a település nevének eredetével, a lakosság foglalkozásával, vallási helyzetével, a közigazgatással és a város iparának, kereskedelmének bemutatásával foglalkozik.

Közismert tény, hogy népi építészeink a követ nemcsak a közismert módon alkalmazta, hanem a természetes barlangok példáját követve üregeket vájt a sziklába, s ezeket az üregeket lakóhelynek használta. A Bükk hegység riolituffjába vájt barlangok évszázadokon keresztül szolgálták emberi lakóhelyül, s napjainkban is csodálkozásba ejtenek a funkcionáló barlanglakások. A Bükk barlanglásait, mint tudományos kutatási témát, Herman Ottó fedezte fel a századfordulón. Az azóta megjelent irodalmat és kutatási eredményeket Bakó Ferenc rendszerezte és egészítette ki a közelmúlt és napjaink meglévő barlanglakásainak leírásával, felmérésével a Borsodi kismonográfiák 3. kötetében megjelent *Bükk barlanglakások* (Miskolc, 1977. 136 p.) című munkájában.

A kismonográfiák 4. kötetében megjelent *Miskolci kőedénygyárak* (Miskolc, 1977. 104 p.) című munka tudományos és egyben népszerűsítő jellegű. Szerzője a nemzetközileg is ismert kerámiakutató, Katona Imre. A porcelán, kerámia, keménycserép és kőedény fogalma nemcsak a laikusok számára, hanem bizony sok esetben még a szakemberek számára is megtévesztő fogalmak. Katona Imre ezért munkájának bevezető részében a fogalmak tisztázását végzi el, s csak ezután szól a 19. század elejétől a 20. század harmincas éveig működő miskolci kőedénygyárak történetéről. Tisztában volt azzal, hogy egy-egy gyár jelentőségéről, ipartörténetünkben elfoglalt helyéről és szerepéről elsősorban a termékek tájékoztatnak. A gyár termékeinek bemutatása, iparművészeti sajátosságainak elemzése a

köedénygyárak széles termékskálájáról adnak hiteles képet.

A népszerű periódika ötödik kötete, *Vass Tibor: Jelbeszéd az ózdi finomhengerműben* (Miskolc, 1977. 117 p.) című munkája ipartörténetünk egy sajátos területére vezeti el az olvasót. Egyben bizonyítéka annak, hogy ipartörténetünkben számtalan tisztázatlan kérdés, fehér folt vár a kutatókra. A szerző éleslátásáról tesz egyben tanúbizonyságot, aki felfedezte, hogy egy rendkívül zajos, beszédhangokkal törtető kapcsolattartást kizáró nehézipari üzemből sajátos kapcsolattartási rendszer alakult ki a munkások körében. A munkások különböző kézjelekkel adták egymásnak tudtára a soron következő elvégzendő munkafolyamatokat, de a jelrendszer alkalmassá vált arra

is, hogy mindenféle közlést ily módon tudassanak. A munkahelyi kapcsolattartás során kialakult jelbeszéd ezen túlmenően alkalmas volt arra is, hogy az egymás nyelvére nem értő német, szlovák, magyar munkások kapcsolatba kerülhessenek. Vass Tibor munkájában végtelen precizitással összeállította a technológiai folyamatok beszédjeleinek és a köznyelvi beszédjelek szótárát, s a beszédjelek leírását remekül elhelyezett fotókkal tette szemléletessé.

A Herman Ottó Múzeum Borsodi kismonográfiák sorozatának napjainkig öt kötete jelent meg. A periodika azonban rövidesen további kötetekkel jelentkezik. A sorozat kezdeményezője és szerkesztője dr. Szabadfalvi József és dr. Bodó Sándor munkáját dicsérik.

VERES LÁSZLÓ

Borsodi Levéltári Füzetek, 4—6.

(MISKOLC, 1977. SZERK.:
ROMÁN JÁNOS)

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár 1971-ben „Borsodi Levéltári Füzetek” címen sorozatot indított. A sorozat célját az első kötet fogalmazza meg. Eszerint az egyes kiadványokkal a megyében folyó helytörténeti munkát kívánják segíteni, úgy, hogy részben tájékoztatják a kutatókat, részben pedig felkészítik a levéltári anyag szakszerű kezelésére, ésszerű használatára. A kiadvány egy-egy kötete, a sorozat különböző (rendszeretlenül megjelenő) darabjai, egy-egy témát ölelnek fel, s ennek megfelelően közlik a levéltárban fellelhető anyagot. (A sorozat első három kötetéről a Borsodi Könyvtáros 1974. 4., ill. az 1975. 1. számában adtunk ismertetést.) Alábbiakban a sorozat 4—5—6. kötetét mutatjuk be. Mindhárom kiadvány a miskolci II. Rákóczi Ferenc Könyvtár rotaüzemének munkáját dicsérve, 1977-ben jelent meg.

A sorozat 4. kötete „Regeszták a munkásmozgalom zempléni történetéhez, 1875—1944” címen jelent meg. Dr. Hógye István, a sátoraljaújhelyi fióklevéltár vezetője állította össze, s ő készítette a kötet bevezetőjét is. A füzet

a címnek megfelelően a történeti Zemplén megye munkásmozgalmának változott dokumentumait adja közre. Az 500 db kivonatolt dokumentum áttekinthető képet ad a spontán és szervezett megmozdulásokról, sztrájkokról, munkágyűlésekről, tüntetésekről, valamint az országos és világesemények visszhangjáról. A közölt regeszták egészét áttekintve megállapíthatjuk, hogy a sztrájkok és tüntetések többsége nem a fennálló társadalmi rendszer egésze közvetlen megdöntésére irányult, hanem annak egy-egy intézkedése elleni tiltakozás volt. A kötet célkitűzését minden vonatkozásban elérte, hiszen a dokumentumok megfelelően tükrözik a megye mozgalmi életének sokrétűségét, bonyolultságát, összességében a küzdelmeket és az eredményeket egyaránt. Példamutatónak tartjuk az anyagválogatás szempontjait, amelyen keresztül Hógye István a politikai, társadalmi és gazdasági harcok, valamint a munkás-ság szociális, kulturális életváltozásainak érzékeltetésére, bemutatására vállalkozott.

A Levéltári Füzetek 5. kötetének címe: „Mária Terézia-kori urbáriumok a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltárban”. Hasonlóan a korábbi kötetekhez, ez a munka is a helytörténeti ku-

tatást szolgáló segédlet, amely a levéltár kezelésében levő Mária Terézia-kori urbáriumok jelzeteit, s legfontosabb adatait adja közre. Meg kell jegyeznünk, hogy e segédlet csupán abban a vonatkozásban tökéletes, hogy az egyes települések urbáriumainak levéltári jelzeteit adja. A felvilágosodott abszolutizmus nagyszabású agrárreformjának éppen az volt a célkitűzése, hogy a jobbágytelkeken nyugvó pénzbeli, terménybeli és robotterheket egységesítse a telki-állomány megállapítása mellett. Igaz, hogy az urbáriumok egyszerűsítik az egyes települések szolgáltatási kötelezettségeit, de korántsem tükrözik olyan egyszerű képet, mint a Borsodi Levéltári Füzetek 5. kötetének adatai. A kiadvány valójában az urbáriumok végösszegezéseit nyújtja. Alapvető célkitűzését elsősorban az úrbérendezés után beállt bonyolult helyzet érzékeltetésével érthette volna el. A kutatási segédletet használók így nem kapnak képet az egyes települések társadalmi rétegződéséről, s megtévesztő lehet számukra az örökös jobbágy fogalmának leegyszerűsítése is. Feltétlenül figyelembe kellett volna venni a Dunántúl Mária Terézia-kori úrbéres birtokviszonyait bemutató kötet jól bevált táblázatrendszerét.

A Borsodi Levéltári Füzetek 6. kötetében a sorozaton belüli 5 darabból álló külön sorozat első része, Kováts Dániel és Seres Péterné állította össze a „Földrajzi nevek Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár kéziratos térképein, A—

B” c. első darabot. A kiadvány a kéziratosszerű térképek helyneveinek katalógusszerű gyűjteménye. Bizonyos értelemben folytatása az 1971-ben megjelent, s a térképeket katalógusszerűen közreadó 2. kötetnek. Az összeállítók szerint már ekkor tervbe vették a „térképanyag további, részletes feldolgozását, különös tekintettel a földrajzi nevek gyűjtésére, s háromévi gyűjtőmunka eredményeként jelenik meg kiadványunk egy több füzetből álló sorozat első darabjaként”. A kiadvány mind a történetészek, mind a néprajzosok, földrajzosok és nyelvészek számára egyaránt hasznossal forgatható. Része annak a nagy megyei vállalkozásnak, amely valamennyi településünk földrajzi neveit kívánja összegyűjteni, s a további tudományos feldolgozáshoz általános segédletként megjelentetni. E megyei vállalkozásból nagy részt vállalt a levéltár, amikor forrásanyagának 531 darabját, úrbéri térképanyagának 781 darabját, a sátoraljaújhelyi fióklevéltárból pedig összesen 116 térkép anyagát, földrajzi neveit dolgozta fel.

Amikor mindhárom kiadványt örömmel üdvözljük és várjuk a további darabokat, meg kell említenünk, hogy a sorozatnak a levéltári segédlet jellegén túl igazi tudományos értéke akkor lenne, ha az a helytörténeti-várostörténeti kutatókhoz is eljuthatna. A kiadóknak legalább annyit kéne biztosítaniuk, hogy a sorozat darabjai megvásárolhatók legyenek.

DOBROSSY ISTVÁN

Újváry Zoltán: Gömöri népdalok és népballadák

(A MISKOLCI HERMAN OTTÓ MŰZEUM NÉPRAJZI KIADVÁNYAI VIII. Miskolc, 1977. 623 l.)

Nagy érdeklődésre számot tartó kötet jelent meg a Herman Ottó Múzeum kiadványainak sorában. A magyar népköltészet iránti megnövekedett érdeklődést mutatják a szaporodó regionális folklórkutatások is. Újváry Zoltán szülőföldjén, az északi palócok lakta Gömör megye 150 falujában végzett több

évtizedes gyűjtőmunkát. E könyvben a gömöri falvak dallamanyagát, balladakincsét dolgozta fel, és tette közkincssé. Kutatóknak, népdalszerető érdeklődő olvasóknak, hagyományörző együtteseknek és iskoláknak egyaránt hozzáférhető formában. Kutatásai azonban nemcsak a magyar népi kultúra feltárásában, hanem az interetnikus kapcsolatok szempontjából a Kárpát-medence népi műveltségének vizsgálatában is jelentős állomást jelentenek.

A szerző 12 csoportba sorolva mutatja be a gazdag folklórányagot. Az anyag témakörök szerinti szétbontása, műfajokba sorolása természetesen csak praktikus célokat szolgál, hiszen a való életben a dalok sem alkalom, sem témakör szerint nem különülnek el olyan élesen, ugyanazon kultúra és életszemlélet megnyilvánulásai.

A dalok legnagyobb csoportját a szerelmi dalok, lakodalmi nóták alkotják. Ez természetszerű, hiszen a szerelmi költészet domináns jellege minden közösség repertoárjában megfigyelhető. Érdekesekek azok a megfigyelések, amelyet a szerző a katonadaloknál tesz. A katonadalok a magyar nyelvterületen nagyfokú hasonlóságot mutatnak, eműfajban táji elkülönülés alig mutatható ki. Így Gömörben is a másutt ismert nótákat énekeltek. A pásztor- és bettyárdalok rendkívüli változatosságát viszont a nagy múltú gömöri pásztor-kultúra magyarázza. E műfaj dalai a gömöri népdalkincs legarchaikusabb rétegeibe sorolhatók. Az alkalmi jellegű dalcsoportok között mutatja be a szerző a summásdalokat, aratónótákat, a szolgálalokat és az ún. amerikai nótákat. E dalok szövegei szemléletes képet nyújtanak a gömöri nép elmúlt évszázadokbeli sorsáról, kemény munkájáról, az egykori szomorú sors, a kivándorlás máig élő emlékeiről. Csupán a cím szerint említjük meg a népdalkincs olyan érdekes műfajait, mint a vásári nóták, tréfás dalok, a rabénekek csoportja. Végül a jeles napok, különböző hagyományos ünnepek szokásanyagához tartozó dalokat, rigmusokat találhatunk a gazdag gyűjteményben: betlehemes játékokat, karácsonyi énekeket, kántálókat, köszöntőket.

A páratlanul gazdag folklórányag mellett olvasásra érdemes a kötet bevezető tanulmánya is, melyben a szer-

ző a folklórkutatás számos elméleti, módszertani kérdéséről fejt ki véleményét. A néprajz minden területén izgalmas és feltárando kérdésként veti fel az egyén, a közösség és a hagyományozódás összefüggéseit. Megállapítja, hogy a dalok továbbadásában az ún. nótafáknak koránt sincs olyan jelentős szerepük, mint amelyet elméleti úton nekik tulajdonítottunk. A dal-tanulás első és közvetlen miliője mindenkor a legkisebb közösség, a család volt. Izgalmas felvetés a tanulmányban a magyar nóták, műdalok tudományos megítélésének a problémája is. Helyesen hangsúlyozza a szerző az aktív és passzív tudásanyag arányainak felmérését, hiszen így reálisabb képet kapunk a közösség és az egyén dalkincséről. A folklórkincs terjedésében fontos tényező a dalolási alkalmak, a közös munkák és szórakozások szerepének a vizsgálata is.

Újváry Zoltán munkájában külön figyelmet fordított a magyar—szlovák kapcsolatok, a kulturális érintkezés kérdéseire is, mivel a gömöri palócok a nyelvhatár mentén évszázadok óta élnek szlovákokkal együtt. Ez a kölcsönhatás a népi kultúra számos hasonló és megegyező vonásában is kimutatható.

Amikor Újváry Zoltán gazdag folklórgyűjtésének és az anyag bemutatásának sokoldalúságát hangsúlyozzuk, meg kell említenünk, hogy a szép kötetet Feledy Gyula Munkácsy- és Kosuth-díjas grafikusművész szemléletes és szép illusztrációi teszik még bensőségesebbé. A nagy terjedelmű munka a Herman Ottó Múzeum néprajzi kiadványainak VII. köteteként Szabadosfalvy József szerkesztésében jelent meg.

FÜGEDI MÁRTA

A miskolci árvíz 1878—1978. (Miskolc, 1978)

Minél távolabba tekintünk vissza napjaink történetétől, egyre inkább történemformáló tényezőként tűnnek fel a természeti katasztrófák. Miskolc története sem nélkülözi a tűz és a víz — főképpen a víz — okozta természeti csapásokat, s ezek közül kiemelkedik az 1878. évi „nagy árvíz”.

A közel félezer emberéletet követelő, óriási anyagi károkat okozó felhőszakadás és áradás emlékét a korabeli sajtótermékek, memoáriródlom, ponyvairódlom mellett az 1928-ban emelt árvízi emlékmű is őrzi Miskolcon — tárgyi mementóként. Történelmi távlatokból visszatekintő emlékkönyv, kismonográfia azonban — mindezidáig — nem született a Szinva és a Pece száz év előtti áradásáról. Ezt a hiányt pótolja a centenáriumi kiadvány: a Herman Ottó Múzeum és a Megyei Könyvtár közös gondozásában megjelent „Miskolci árvíz 1878—1978” *Dobrossy István* és *Veres László* tollából.

A kis könyv első fejezetében alapos gazdaság- és társadalomtörténeti áttekintést olvashatunk a kapitalista gazdaság és infrastruktúra gyors fejlődéséről, térhódításáról a XIX. század második harmadának Miskolcán. Jeles elemzést közölnek itt a szerzők a kereskedelmi életéről, mely téren — már helyi hagyományoknál fogva is — a legkövetkezetesebben követhetjük nyomon a feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenetet a város történetében.

A várostörténeti áttekintés plasztikus képet idéz az 1870-es évek Miskolcáról, arról a városról, ill. városképről, amelyet egyetlen éjszaka a felismerhetetlenségig lerombolt és tönkretett az árvíz.

A címben jelzett konkrét témához egyre közelebb kerülvén a kiadvány a miskolci árvizek történetével ismerteti meg az olvasót. Pontos topográfiai adatok tükrében (térképmelléklettel) elemzi a településtörténeti-szegregációs tényezők és az ismétlődő árvizek összefüggéseit. Ezek sorából „csupán” súlyosságával, a rombolás nagyságával emelkedik ki az 1878. augusztus 30—31-i katasztrófa. Ennek részletekbe menő pontos leírását a korabeli sajtó és

emlékiratok alapján olvashatjuk. Különösen figyelemreméltó a memoáriródlom értő felhasználása a kiadványban. A szemtanúk emlékezéseiből vett idézetek egyéni tragédiák egész sorát vetítik megjelenítően az olvasó elé, hiszen a „város pusztulása” emberek, házak, jószágok pusztulása volt. A katasztrófa dokumentálásában nem kis szerepet kap a bő — és jól válogatott — korabeli fényképillesztrációs anyag.

A centenáriumi emlékkönyv vizsgálódásai az árvíz éjszakájának idézése után a mentési-helyreállítási munkákra irányulnak. A kétmillió forintos kár — szinte csak demonstrációs jelentőségű külső segítségre számítva — Miskolc városának nagyobbrészt önerejéből kellett helyreállítania.

Az árvíz okait mára a kortársak is helyesen látták, nevezetesen: „... hogy hiába készültek város- és folyószabályozási tervek, azok a közvéleménynek olyan nagy ellenállásába ütköztek, hogy megvalósításukra nem kerülhetett sor, mert a városi és megyei hatóságok s hogy nemcsak az egyes céhek malmait és áztató építményei, hanem a magántulajdonban, vagy a város és az egyház tulajdonában levő malmok a víz lefolyásának útját eltorlaszolták, s az áradások zavartalan levonulását mindig akadályozták a közvetlenül a meder mellett, vagy a vízfolyásokon emelt építmények”.

Az okok elemzésénél a tanulmány rámutat, hogy a helyreállítási munkák ezek megszüntetését célozták. Míg a kötet megelőző fejezetei a természeti csapás okának és körülményeinek vizsgálatával fontos társadalom- és köztörténeti adalékokkal ismertetnek meg Miskolc múltjából, addig a helyreállítási munkák kapcsán napjainkig ható településtörténeti kérdéseket boncolgatnak a szerzők. „Nagy kár — írják —, hogy az 1878. évi nagy árvíz után a város újjáépítése csupán az elpusztult épületek újjáépítését jelentette, s nem válhatott valóra tudatos és gyökeres városrendezés ... amely így vált az utóbbi évtized és napjaink feladatává.”

A „Miskolci árvíz 1878—1978” emlékkönyvnek is tekinthető, s mint ilyen, második sorban, hiszen az árvízvet követő évben jelent meg Wágner János

„Miskolcz gyásza 1878. augusztus 31. Emlékkönyv” című munkája. Míg a kortárs árvízi emlékkönyv a természeti csapás mementójaként a helyreállítás költségeit segítette, a recens — kismonográfiává kerekedő — tanulmány

száz év távlatából nemcsak emlékeztetni akar a város szenvedéseire, hanem a katasztrófa okainak, következményeinek tudatos történeti szempontú vizsgálatát tárja az utókor elé.

GYULAI ÉVA

Könyvtári események

A II. Rákóczi Ferenc megyei Könyvtár június 25—30. között továbbképző tanfolyamot rendezett Sárospatakon a megye főhivatású könyvtárosai részére.

Júniusban fejeződött be az SZMT Központi Könyvtárában az évenként szervezett alapfokú könyvtárosképző tanfolyam. Ez alkalommal 28 — többségében társadalmi munkás — üzemi könyvtáros tett sikeres vizsgát.

Az 1978. évi költészet napját megszerte meghitt ünnepségek jelezték. Így került sor április hónapban Sátoralja-újhelyen, Szikszón, Alsószolcán, Mályiban és Felsőszolcán a Napjaink költőinek: Papp Lajosnak, Kalász Lászlónak és Serfőző Simonnak bemutatkozására; Encsen és Göncön Janesó Adrienne; „Földedasyám” c. balladaműsorára; Encsen és Forrón Baranyi Ferenc—Merényi Judit—Farkas László műsorára; Encsen és Mérán Csuhá Lajos és Somhegyi György műsorára; Mezőkövesden és Mezőkeresztesen Mátyás Ferenc találkozója; Tarcalon és Parasznyán szavalóversenyre; Putnokon „Blok versek” bemutatójára; Edelényben Hajdu Gábor miskolci költő bemutatkozására; Abaújszántón és Tarcalon Tóth Árpádra való emlékezés jegyében irodalmi estre.

A II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár 1978. június 19—20-án Edelényben és Aggteleken tartotta soron következő igazgatói értekezletét. Az értekezlet előadója dr. Simon Zoltán, a Debreceni Megyei Könyvtár osztályvezetője volt, aki a kézikönyvek és a folyóiratok hatékonyabb kihasználásának lehetőségeiről szolt a B- és C-típusú könyvtárakban. Az aggteleki Petőfi

emlékkönyvtárban a résztvevők meghallgatták és megvitatták dr. Skaliczky Józsefné, az MKE zenei szekciójának vezetőjének előadását: „A hangtárak szervezésének és működtetésének kérdéseiről a B- és a C-típusú könyvtárakban”.

1978. október 3—4-én Telkibányán ismét igazgatói értekezletet tartott a Megyei Könyvtár. Zódi Imre, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztályának helyettes vezetője tájékoztatta a városi és járási könyvtárigazgatókat a megyei szakfelügyelet munkájáról és feladatairól. A második napon került sor a városi és járási könyvtárak ügyrendje és szervezeti szabályzata korszerűsítésének kérdéseiről szóló előadásra. A téma előadója: Berecz József, a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár igazgatója volt. Korreferátumot mondott: Gulyás János, Mák Mihályné dr., valamint Slezsák Imre járási könyvtárigazgatók.

A Leninvárosi Városi Könyvtár Helytörténeti Gyűjteménye újabb kiállítással örvendeztette meg városát. Az 1978. szeptember 18-án megnyitott: „Épületek, terek, szobrok Leninvárosban” c. kiállítás anyagát a Helytörténeti Gyűjtemény munkatársa, Kriston Vizi József gyűjtötte és állította össze.

Az OMSZBT által meghirdetett „Kell a jó könyv '77” vetélkedőjének első fordulójára 21x3 fős csapat, köztük 9 tanácsi és 12 szakszervezeti nevezett be. 1978. szeptember 23-án rendeztük meg a megyei versenyt. A területi vetélkedőre 1 csapat, az I. helyezett miskolci 3. sz. Volán szakszervezeti csapata jutott tovább. A tanácsi csapatok közül III. helyezést a mezőcsáti Kiss

József Nagyközségi-Járási Könyvtár és a Leninvárosi Városi Könyvtár küldöttei érték el. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya értékes könyvtalványokkal jutalmazta a helyezetteket és a versenyt minden résztvevőjét.

Nagy sikerű író—olvasó találkozót tartott Felsőzsolcán és Sajószentpéteren Jókai Anna József Attila-díjas írónő 1978. szeptember 20-án. A vendéget Serfőző János, a miskolci járás könyvtárigazgatója mutatta be a hallgatónak.

A Leninvárosi Városi Könyvtár Munkásolvasó köre őszi programjában a „Kell a jó könyv...” pályázat 6 művének ismertetése, megbeszélése szerepel. A Munkásolvasó kör vezetője, Halászi Aladár irodalomtanár, szakmunkástanulók és ifjúmunkások körében népszerűsíti a szovjet irodalom jeles alkotásait.

90-en felül van azoknak a szocialista brigádoknak a száma, akik elfogadták a Sátoraljaújhelyi Városi-Járási Könyvtár „Kulturális ajánlóprogramját”. A színes és változatos programokban szerepel a „Kell a jó könyv...” pályázat könyveinek feldolgozása is.

Az OMSZBT a „Kell a jó könyv...” pályázat népszerűsítésére irodalmi műsort ajánlott fel a könyvtáraknak, művelődési házaknak. Szerencsen, Kazincbarcikán és Leninvárosban a könyvtárak éltek a felajánlott lehetőséggel, a Bakcsi György irodalomtörténész által összeállított és neves színészek közreműködésével előadott műsort bemutatták a pályázóknak.

Az edelényi járásban 1978. szeptember 13-án tíz tiszteletdíjas könyvtáros szerzett alapfokú képzést, közülük hatan jelesre vizsgáltak.

Az edelényi járásban a fenntartók sokat áldoznak a könyvtárak modernizálására. Az őszi folyamán kaptak új helyiséget és szabadpócos berendezést: Mucsony, Tomor és Meszes könyvtárai. Jelentős összegeket adott könyvtári berendezések korszerűsítésére a rudabányai és az izsófalvai tanács.

A II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár szlovák nemzetiségi báziskönyvtári funkciójából eredően a Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Szabolcs-Szatmár megyék nemzetiségi könyvtárosai részvételével 1978. október 12-én, Pálházaán módszertani tanácskozást szervezett. Rozovlyán Józsefné, a Sátoraljaújhelyi Szlovák Általános Iskola igazgatójának előadása a nemzetiségi könyvtárak és az oktatás kapcsolatáról szólt; Nagy Sándorné, a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár munkatársa a báziskönyvtár időszerű feladatait ismertette a jelenlévőkkel.

A Miskolci Új Zenei Műhely október 31-én (kedden 18 órakor) rendhagyó „discó-műsorral” indítja harmadik évadját. A hangversenysorozat programjaként napjaink jelentős alkotásai kapnak helyet; olyan művek hangzanak majd el, amelyek előadását még Miskolcon nem tűzték műsorra. Így kíván a Műhely lehetőséget adni a miskolci zenebarátoknak az új zene megismerésére. A továbbiakban a koncertek mindig pénteki napon 18 órakor kezdődnek az alábbi időpontokban: november 24., december 8., 1979. február 9., március 30., április 20. és május 4-én. Szeretettel várunk minden kedves kollegát és érdeklődőt a II. Rákóczi Ferenc megyei Könyvtárba.

Összeállította:

HUBAY ÁGNES

E SZÁMUNK SZERZŐI:

DR. DOBROSSY ISTVÁN, a Herman Ottó Múzeum osztályvezetője; FÜGEDI MÁRTA, a Herman Ottó Múzeum munkatársa; GODÓ FERENCNÉ, iskolai könyvtári szakfelügyelő; GYULAI ÉVA, a Herman Ottó Múzeum munkatársa; HUBAY ÁGNES, a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár munkatársa; KISS LÁSZLÓ, a mezőcsáti nagyközségi-járási könyvtár igazgatója; MIHALKÓ ZOLTÁNNÉ, a leninvárosi városi könyvtár igazgatója; NAGY SÁNDORNÉ, a II. Rákóczi Ferenc megyei Könyvtár munkatársa; SEBÉNÉ MADÁCSY PIROSKA, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola adjunktusa; SZABÓ GYULA, a II. Rákóczi Ferenc megyei Könyvtár igazgatóhelyettese; TÓTH GYULÁNÉ, a II. Rákóczi Ferenc megyei Könyvtár osztályvezetője; URSZIN SÁNDOR, a II. Rákóczi Ferenc megyei Könyvtár osztályvezetője; VERES LÁSZLÓ, a Herman Ottó Múzeum munkatársa.

TARTALOMJEGYZÉK

SZABÓ Gyula—URSZIN Sándor: Törekvések a módszertani munka korszerűsítésére	— — — — —	1
KISS László: Tűnődés a könyvtárak helyéről, szerepéről a közművelődésben	— — —	4
GODÓ Ferencné: Az iskolai könyvtári szakfelügyelet munkájáról	— — —	8
HUBAY Ágnes: Az ünnepi könyvhét 1978. évi megyei rendezvényei	— —	10
MIHALKÓ Zoltánné: Hogyan szerveztük meg a zenei szolgáltatást Leninvárosban?	— — — — —	14
HUBAY Ágnes: Olvasótáborok Borsod-Abaúj-Zemplén megyében	— —	16
NAGY Sándorné: Az első észak-magyarországi szlovák nemzetiségi olvasótábor tapasztalatai	— — — — —	19
TÓTH Gyuláné: „A szegényt az ág is húzza”	— — — — —	21
SEBÉNÉ MADÁCSY Piroska: Egy elfelejtett Petőfi-kortárs	— — — —	25
SZEMLE	— — — — —	35
KÖNYVTÁRI ESEMÉNYEK	— — — — —	40

A borító 3. oldalán:

Az Akadémiai Könyvkiadó tipográfiai műhelyének kiállítására alkalmából rendezett könyvművészeti vita a József Attila Könyvtárban. A képen: Haimann György, az Iparművészeti Főiskola tanszékvezető tanára vitaindítóját tartja.

Fotó: Fejér Ernő

A borító 4. oldalán:

Találkozás a tokaji író-tábor résztvevőinek egy csoportjával a miskolci József Attila Könyvtárban, 1978. augusztus 9-én.

Fotó: Fejér Ernő

RÁKÓCZI FERENC
EGYETEM VÁROSI
KÖNYVTÁR

II. RÁKÓCZI FERENC
MEGYEI ÉS VÁROSI
KÖNYVTÁR
KÖRÖC